

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Nykyisin huumausainerikosten rangaistus-säännökset ovat huumausainelaissa. Ne eivät vastaa rikoslain kokonaisuudistuksessa omak-suttuja yleisiä periaatteita. Esityksessä ehdote-taan, että rangaistussäännökset siirrettäisiin huumausainelaista rikoslakiin. Rikoslakiin otettaisiin huumausainerikoksia koskeva 47 lu-ku.

Suomi on allekirjoittanut Wienissä vuonna 1988 huumausaineiden ja psykotrooppisten ai-neiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn Yhdis-tyneiden Kansakuntien yleissopimuksen. Sopi-muksen tavoitteena on tehostaa kansainvälistä yhteistyötä laittoman huumausainekaupan tu-kahduttamiseksi. Se velvoittaa säätämään eräät huumausainerikoksia edistävät ja huumetalout-ta ylläpitävät teot rangaistaviksi laajemmin kuin nykyisessä laissamme. Huumausainerikos-ten tunnusmerkistöjä on siksi täydennettävä.

Tunnusmerkistöt kirjoitettaisiin rikoslain ko-konaisuudistuksessa noudatetun tavan mukaan nykyistä täsmällisemmiksi. Perusrikoksena olisi huumausainerikos, joka tarkoittaisi laitonta valmistamista, maahantuontia, maastavientiä, kuljettamista, levittämistä, hallussapitoa ja käyttöä. Törkeän huumausainerikoksen tun-nusmerkistössä ankaroittamisperusteet luetel-taisiin tyhjentävästi.

Wienin yleissopimuksen velvoitteet otetta-

siin huomioon säännöksissä huumausaineri-koksen valmistelusta ja huumausainerikoksen edistämisestä. Yleissopimus velvoittaa sopimus-valtiot myös kriminalisoimaan rahanpesun, mi-kä ehdotetaan toteutettavaksi laajentamalla ri-koslain 32 luvun kätkemisrikosta kattamaan nämä tapaukset. Törkeän rikoksen ilmoitta-matta jättämistä koskevan rikoslain 16 luvun säännöksen rikosluetteloon lisättäisiin törkeä huumausainerikos.

Törkeän huumausainerikoksen vähimmäis-rangaistus korotettaisiin yhteen vuoteen ja sen enimmäisrangaistus olisi edelleen 10 vuotta vankeutta. Menettämisseuraamuksia koskevat säännökset uudistettaisiin rikoslain kokonais-uudistuksen periaatteiden mukaisesti.

Esitys uudeksi huumausainelaiksi annetaan eduskunnalle erikseen siten, että se voidaan käsitellä samanaikaisesti tämän esityksen kans-sa. Ennen Wienin yleissopimuksen ratifiointia on myös eräitä muita säännöksiä uudistettava.

Rahanpesun osalta esitys liittyy Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopi-muksen) voimaan saattamiseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuo-den 1993 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	9. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	16
1. Esityksen tavoitteet	3	9.1. Esityksen suhde rikoslain kokonaisuudis-	16
2. Nykytila	4	tukseen	16
2.1. Kansainvälinen huumausainekontrolli ...	4	9.2. Esityksen suhde ETA-sopimukseen	16
2.2. Nykyinen lainsäädäntö	6	9.3. Esityksen suhde muuhun lainsäädäntöön .	16
2.3. Nykyisen lainsäädännön ongelmia	7	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
3. Wienin yleissopimuksen huumausainerikosten		1. Lakiehdotuksen perustelut	17
rangaistavuudelle asettamat vaatimukset ja Suo-		16 luku. Rikoksista julkista viranomaista ja	
men lainsäädäntö	8	yleistä järjestystä vastaan	17
3.1. Yleissopimuksen sisältö	8	32 luku. Kätkemisrikoksista	17
3.2. Suomen nykyinen lainsäädäntö ja Wienin		47 luku. Huumausainerikoksista	19
yleissopimus	10	2. Voimaantulo	29
4. Huumausaineen käytön rangaistavuus	12	LAKITEKSTI	30
5. Huumausainerikossäännökset ulkomailla	13	LIITE	33
6. Lakiehdotuksen pääkohdat	14	Rinnakkaisteksti	33
7. Valmistelu	15		
8. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaiku-			
tukset	16		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen tavoitteet

Maailman huumetaloudessa liikkuvien rahamäärien arvioidaan ylittävän kansainvälisen kaupan tärkeimpien laillisten hyödykkeiden vaihdannan taloudellisen arvon. Yhdistyneet Kansakunnat on pitkään ponnistellut laittoman huumausainekaupan tukahduttamiseksi. Kansainvälinen yhteistyö on perustunut ennen kaikkea vuonna 1961 tehtyyn huumausaineyleissopimukseen (Single convention on narcotic drugs, 1961, SopS 43/65), jota on muutettu vuonna 1972 tehdyllä pöytäkirjalla (SopS 42/75). Tämä yhteistyö laajennettiin koskemaan psykotrooppisia aineita vuonna 1971 tehdyllä yleissopimuksella (Convention on psychotropic substances, SopS 60/76).

Kansainvälisistä ja kansallisista ponnistuksista huolimatta laitton huumausainekauppa ja siihen liittyvä järjestäytynyt rikollisuus ovat paisuneet. Osasyynä tähän kehitykseen on ollut kansainvälinen ja kansallinen kontrolli, joka on vaikuttanut huumausaineiden hinnanmuodotukseen. Huumausaineista on tullut tavara, jolla on mahdollisuus ansaita laillisten tavaroiden kauppaan verrattuna suhteettomia voittoja. Kontrollijärjestelmä ei kuitenkaan tarjoa tehokkaita keinoja näiden voittojen ottamiseksi rikoksentehtäjiltä ja huumetalouteen muuten sekaantuneilta. Usein pelkästään se, että laitoman huumekaupan voitot ovat muussa maassa kuin missä rikos paljastuu, on estänyt niiden menettämisen. Lisäksi huumetaloutta ylläpitävät tahot, jotka osallistumatta itse huumausaineiden valmistukseen ja kauppaan toimivat rahoittajina tai ”pesemällä” huumekaupan voittoja häivyttävät niiden rikollisen alkuperän.

Wienissä tehtiin joulukuun 19 päivänä 1988 Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus laitonta huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kauppaa vastaan, jäljempänä Wienin yleissopimus. Tämä aikaisempia yleissopimuksia täydentävä sopimus pyrkii nimenomaan tehostamaan kansainvälistä yhteistyötä huumetalouden tukahduttamiseksi. Yleissopimuksen keskeisiä aineksia ovat:

— aikaisempia yleissopimuksia täsmällisemmät velvoitteet siitä, mitä jäsenvaltioiden on säädettävä rangaistavaksi; tarkoituksena on, ettei missään maailmassa olisi kolkkaa, jossa

yleissopimuksessa mainitut teot jäisivät rangaistamatta,

— laittomaan huumekauppaan välillisesti myötävaikuttaviin tahoihin ulotettu rangaistavuus; erityisesti rangaistavuus ulotetaan koskemaan huumevoittojen alkuperän salaamista tai peittämistä, niin sanottua rahanpesua,

— menettämisseuraamuksen tehostaminen; tarkoituksena on, että huumekaupan voitot on maassa kuin maassa voitava julistaa menetetyksi siltä, joka tietää varojen laittoman alkuperän,

— kansainväliset konfiskaatiot; uutena kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön muotona otetaan käytäntöön järjestelmä, jossa toisen valtion viranomaisten pyynnöstä valtio, jossa on huumekaupalla hankittuja voittoja, on velvollinen ryhtymään toimiin niiden menettämiseksi,

— tehostettu luovutusjärjestelmä; samalla tavoin kuin eräissä muissakin kansainvälisissä rikoksissa valtio, jolta pyydetään huumausainerikollisen luovutusta, on joko velvollinen luovuttamaan hänet tai harkitsemaan syytteen nostamista häntä vastaan.

Vastaavanlaisia rahanpesua ja menettämis-seuraamuksia koskevia velvoitteita on myös vuonna 1990 tehdystä Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimuksessa, jonka Suomi on allekirjoittanut syyskuussa 1991. Euroopan yhteisöjen neuvoston 10 päivänä kesäkuuta 1991 rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annettu direktiivi (91/308/ETY), jäljempänä rahanpesudirektiivi, tulee Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) mukaan koskemaan myös Suomea.

Suomi on tähän asti säilynyt kansainvälisen huumausainekaupan laita-alueena, jossa pohjoisrajoittainkin verrattuna huumausaineongelmat arvioidaan suhteellisen lieviksi. Tilanne ei pysyne yhtä hyvänä Suomen liittyessä kiinteämmin mukaan eurooppalaiseen taloudelliseen yhteistyöhön. Lisäksi nekään maat, joilla itsellään ei ole lainsäädännön ja valvontajärjestelmän muutoksia vaativia huumeongelmia, eivät voi olla muuttamatta järjestelmäänsä tämän yleissopimuksen velvoitteiden mukaiseksi. Muutoin niistä tulisi saarekkeita, joiden lainsäädännön aukkoja liikkuva kansainvälinen huumausainekauppa pyrkisi hyödyntämään.

Esityksen tavoitteena on uudistaa huumaus-

ainerikoksia koskevat rangaistussäännökset siten, että Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet täytetään.

Kansallisestikin on tärkeää, että Suomen huumausaineongelma pyritään pitämään mahdollisimman vähäisenä ja mahdollisuuksien mukaan sitä nykyisestääänkin pienentämään. Tässä ovat merkittävämpiä muut kuin tämän esityksen tarkoittamat toimet. Rikosoikeudellisella järjestelmällä on kuitenkin tärkeä tehtävänsä osana huumausaineisiin torjuvasti suhtautuvaa politiikkaa.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa on omaksuttu periaate, jonka mukaan kaikki rangaistussäännökset, joissa tarvitaan vankeusrangaistusuhkaa, pyritään keskittämään rikoslakiin. Tämän periaatteen noudattaminen on erityisen tärkeää huumausainerikoksissa, jotka ovat keskeistä aikamme rikollisuutta ja jotka saattavat johtaa hyvinkin ankaraan rangaistukseen. Tarkistamalla huumausaineita koskevat rangaistussäännökset osana rikoslain kokonaisuudistusta pyritään saamaan ne nykyistä paremmin vastaamaan rikosoikeudellisia periaatteita, suhteuttamaan eri tekojen rangaistustaso sekä keskenään että muiden rikosten rangaistuksiin ja kohdentamaan rangaistavuus kriminaalipoliittisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

2. Nykytila

2.1. Kansainvälinen huumausainekontrolli

Monet aineet vaikuttavat huumaavasti ihmisen tajuntaan ja useilla aineilla voidaan saavuttaa hyvinolontunne, joka johtaa jonkinasteiseen riippuvuuteenkin näistä aineista. Eri kulttuureissa on vaihtelevasti hyväksytty joitakin tajuntaan vaikuttavia aineita, mutta toisia taas vastustettu. Alkoholin ohella keskeisimmät huumeet ovat olleet oopiumi, kannabis ja kokanlehti. Niitä on käytetty vuosituhansia uskonnollisiin, lääkinnällisiin ja sosiaalisiin tarkoituksiin sekä rentouttavina aineina päihtymyksen aikaansaamiseksi.

Niin kauan kuin näitä aineita on käytetty, on niitä myös kontrolloitu. Perinteisin kontrollin muoto on ollut käyttötilanteisiin kohdistuva epävirallinen sosiaalinen kontrolli, mutta jo hyvin varhaisilta ajoilta tunnetaan valtiollisiakin kontrollin muotoja sekä pyrkimyksinä rajoittaa käyttöä että usein erityisesti elinkeinopoliittisena tuotannon sääntelynä.

Eri kulttuureille on ollut tyypillistä jonkin

tietyn hyväksytyn päihteen käyttö. Kontrollitoimet ovat kohdistuneet muihin päihteisiin. Huumausaineongelma ja -kontrolli onkin aina ollut mitä suurimmassa määrin kansainvälinen kysymys ja liittynyt vieraiden päihteiden kulkeutumiseen maasta toiseen. Kansainvälisen kontrollin voidaan katsoa alkaneen Haagin kansainvälisestä oopiumiyleissopimuksesta vuodelta 1912. Siinä oli oopiumin vastustamisen ohella kysymys suurvaltojen kilpailusta Kiinan-kaupan herruudesta.

Menetelmät vaikuttavien ainesosien erottamiseksi huumausainekasveista, kuten morfiinin ja kodeiinin raakaoopiumista ja kokaiinin kokanlehdistä, kehitettiin 1800-luvulla. Samalla valmisteiden vaikutus voimistui. Myöhemmin kehitettiin menetelmiä valmistaa erilaisia huumausaineita täysin synteettisestikin sekä psyykelääkkeiksi, jotka kulkeutuivat myös väärinkäyttöön, että pelkästään laittomille markkinoille tarkoitetuiksi valmisteiksi.

Nykyisen huumausainekontrollin perustana on vuonna 1961 tehty huumausaineyleissopimus. Sen kohteena ovat erityisesti teollistuneiden maiden alkoholikulttuureille vieraat päihteet oopiumi, kannabistuotteet ja kokaiini, joilla jalostamattomina on muissa kulttuureissa perinnekäyttöä, sekä näiden johdannaiset. Eri huumausaineet on lueteltu yleissopimuksen liitteessä olevissa luetteloissa, joita myöhemmin on täydennetty käsittämään myös synteettiset valmisteet. Sopimuksen tarkoituksena on ollut rajoittaa huumausaineiden tuotanto, kauppa ja käyttö vain lääketieteellisiin ja tutkimustarkoituksiin. Useat edellä tarkoitettuja kasveja tuottavat maat ovat liittyneet sopimukseen näiden tuotteiden perinteistä käyttöä koskevin varauksin.

Vuonna 1971 hyväksytty psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus tasapainottaa teollistuneiden ja teollistumattomien maiden suhdetta kansainvälisessä huume politiikassa. Sen kohteena ovat psyykelääkkeet, joita tuotetaan teollistuneissa maissa ja joilla on samat vaikutukset kuin huumausaineyleissopimuksen tarkoittamilla aineilla. Yleissopimus koskee muun muassa amfetamiinia ja sen sukuisia aineita sekä barbituraatteja.

Kummankin yleissopimuksen liitteinä olevia luetteloita on jatkuvasti täydennetty. Täydennykset samoin kuin alun perinkin luetteloihin sisällytetyt aineita koskevat päätökset ovat perustuneet kompromisseihin, joita eri valtioiden erisuuntaiset intressit ovat aiheuttaneet.

Nykyisinkään läntisen maailman merkittävimmät keskushermostoon vaikuttavat nautintoaineet, kuten alkoholi, kahvi ja tupakka, eivät sisälly yleissopimuksiin, vaikka ne ominaisuuksiensa vuoksi kuuluisivat kontrolloitaviin aineisiin.

Olenneisinta sopimuksissa on kansainvälinen valvontajärjestelmä, jolla luettujen aineiden luvaton tuotantoa, kauppaa ja käyttöä pyritään rajoittamaan. Erityisesti tämä koskee psykotrooppisia aineita koskevaa yleissopimusta, jonka tarkoittamilla aineilla yleensä onkin yleisesti hyväksytty lääkinällinen käyttö, mutta myös huumausainesopimusta, jonka tarkoittamista aineista useilla on lääkinällistä käyttöä. Lukuun ottamatta LSD:tä ja eräitä muita niin sanottuja hallusinogeenia sopimukset eivät myöskään edellytä kokonaiskieltoa. Huumaus- ja psykotrooppisten aineiden tuotanto lääketieteellisiin tarkoituksiin on sallittua. Lisäksi sopimukset eivät velvoita kokonaan kieltämään esimerkiksi kannabiksen, oopiumin ja eräiden hallusinogeenien tuotantoa muihinkaan käyttötarkoituksiin.

Psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus ei velvoita kieltämään aineiden hallussapitoa, mihin sitä vastoin huumausaineyleissopimus velvoittaa. Kumpikaan sopimus ei velvoita säättämään käyttöä rangaistavaksi. Huumausaineyleissopimusta on yleisesti tulkittu niin, ettei se sinänsä velvoita säättämään rangaistavaksi sopimuksen alaisten aineiden hallussapitoa omaan käyttöön.

Wienin yleissopimus ei syrjäytä näitä vanhempia sopimuksia, vaan täydentää niitä. Sopimuksen olennaisin uutuus on tehostettu kansainvälinen yhteistyö laitonta kauppaa vastaan. Aikaisemmatkin sopimukset olivat velvoittaneet säättämään rangaistavaksi sopimuksia rikovan luvattoman tuotannon ja kaupan. Toimet eivät ole osoittautuneet ainakaan riittävän tehokkaiksi, koska sopimusten voimassa ollessa laiton kauppa on muuttunut yhä järjestäytyneemmäksi ja ammattimaisemmaksi. Kokaiinia, heroinia ja amfetamiinia on ryhdytty tuottamaan laajamittaisesti laittomissa tehtaissa.

Wienin yleissopimuksessa rikosoikeudelliset toimet kohdistetaan erityisesti kolmea ryhmää vastaan. Näitä ovat ensiksikin jo aikaisempien yleissopimusten tarkoittamat varsinaisesti laitomaan kauppaan osallistuvat. Tämä ryhmä on laajennettu käsittämään ne, jotka järjestävät, johtavat, rahoittavat tai muuten toiminnallaan

edistävät laitonta kauppaa. Toiseksi yleissopimuksessa on sovittu toimista laittomassa tuotannossa käytettävien raaka-aineiden levittäjiä vastaan ja kolmanneksi niitä vastaan, jotka kätkevät tai "pesevät" huumekaupan voittoja.

Täsmällisempien ja täydellisempien rangaistavuutta koskevien velvoitteiden ohella yleissopimuksessa painotetaan laittomien voittojen menettämistä ja siinä otetaan käyttöön uutena kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön muotona sopimusvaltion velvollisuus toisen pyynnöstä konfiskoida sen alueella olevat laittomat voitot. Vastaava velvoite on sittemmin omaksumtu myös Euroopan neuvoston konfiskaatio-sopimukseen.

Lisäksi yleissopimuksessa on rikosoikeudellista järjestelmää, poliisitutkintaa ja kansainvälistä yhteistyötä ja valvontaa tehostavia määräyksiä.

Yleissopimuksen valmistelun yhteydessä eräät niin sanotut tuottajamaat vaativat, että käyttö pitäisi myös velvoittaa säättämään rangaistavaksi. Vaatimuksella haluttiin korostaa, että kysyntä on yhtä tärkeä osa huumetaloutta kuin tarjonta, ja että niin sanotut käyttäjamaat ovat velvollisia rajoittamaan maailman huumausaineongelmaa vaikuttamalla kysyntään omis- sa maissaan. Vaikka vaatimusta ei hyväksytty, kysynnän rajoittamisen tärkeyttä korostetaan useassa yleissopimuksen kohdassa. Sitä vastoin yleissopimukseen kirjattiin tuottajamaiden velvollisuuksia aikaisemmasta lieventävä määräys, joka nyt selvästi sallii muun muassa kokanlehden, oopiumin ja kannabiksen perinteisen käytön edellyttämän viljelyn.

Yllä kuvattu huumaus- ja psykotrooppisten aineiden kansainvälinen sääntely muodostaa perustan, jolle kansallisen lainsäädännön on rakennettava, vaikka se useissa suhteissa jättää huomattavaa kansallista liikkumavaraa. Suomea velvoittaa lisäksi pohjoismainen yhteistyö, jonka vuoksi on pyrittävä mahdollisimman samankaltaiseen lainsäädäntöön muiden pohjoismaiden kanssa.

Huumeongelma vaihtelee kansallisesti. Jossakin tuottajamaassa, jossa huumeen käyttö on edelleenkin perinteen sääntelemää, käyttöä itsessään ei pidetä ongelmana. Sen sijaan maan ongelmana voi olla perinteisen käytön edellyttämän viljelyn oheen kasvanut viljely kansainvälisille markkinoille. Ääritapauksessa tästä laittomasta viljelystä saatavat tulot voivat horjuttaa maan laillista yhteiskuntajärjestystä. Joissakin maissa ongelmana ei ole oma tuotan-

to eikä kulutus vaan maan kautta kulkeva laitton huumausaineliikenne. Suomi kuuluu maihin, joiden huumeongelma on etenkin huumausaineiden käytössä. Kansainvälisesti tosin maamme ongelmat ovat tässäkin suhteessa vähäisiä.

Tämä esitys ei koske huumausaineiden käytön ongelmaa maassamme muuten kuin laittonien markkinoiden rikosoikeudellisen sääntelyn osalta. Päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huolto perustuu vuonna 1986 säädettyyn päihdehuoltolakiin (41/86), johon ei tässä yhteydessä ehdoteta muutoksia. Kysymys rangaistusten korvaamisesta hoidolla esimerkiksi Ruotsissa käyttöön otetun sopimushoitomallin mukaan on laajempi rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää koskeva ongelma, joka on selvitettävä erikseen.

Wienin yleissopimus kehottaa periaatelausumin jäsenvaltioita toimiin kysynnän rajoittamiseksi. Onkin tärkeää korostaa, että huumealouden ei yksin riipu tarjonnasta, vaan yhtä lailla kysynnästä. Kysyntään pyritään vaikuttamaan säätämällä käyttö rangaistavaksi. Siihen voidaan kuitenkin vaikuttaa ainakin yhtä paljon muilla keinoilla, joista keskeisimpiä ovat huumeisiin kielteistä suhtautumista luova valistus ja sosiaalipoliittiset toimet, joilla vähennetään tarvetta hankkia rentoutusta keskushermostoon vaikuttavilla aineilla tai tarvetta paeta arkea, henkilökohtaisia vastoinkäymisiä, pelkoja tai tuskia huumeisiin.

2.2. Nykyinen lainsäädäntö

Nykyinen huumausainelaki (41/72) on vuodelta 1972. Lain 1 §:n 1 momentissa säädetään, että huumausaineella tarkoitetaan huumausainesopimuksen alaisia aineita ja valmisteita ja muita asetuksella säädettäviä aineita, joilla on huumaava tai siihen rinnastuva vaikutus. Huumausaineasetuksessa (282/81) puolestaan on luettelot, joihin on sisällytetty huumausainesopimuksen ja psykotrooppisia aineita koskevan sopimuksen alaiset aineet sekä eräät muut huumaavat aineet. Luetteloja on täydennetty aika ajoin.

Lain 1 §:n 2 momentissa säädetään, että asetuksella voidaan kieltää 1 momentissa tarkoitettujen aineiden maahantuonti, maastavienti, valmistus ja kauppa sekä antaa muitakin rajoittavia määräyksiä. Asetuksen 2 §:n mukaan huumausaineiden tuotanto, valmistus,

maahantuonti, maastavienti, jakelu, kauppa, käyttö ja hallussapito muihin kuin lääkinnällisiin, tieteellisiin tai huumausainerikosten tutkintaa edistäviin tarkoituksiin on kielletty. Valmistus, tuonti ja vienti lääkinnällisiin, tieteellisiin tai huumausainerikosten tutkintaa edistäviin tarkoituksiin edellyttää sosiaali- ja terveyshallituksen lupaa. Asetuksessa on lupamenetelyä koskevia yksityiskohtaisia säännöksiä, jotka vaihtelevat sen mukaan, missä luettelossa kyseinen huumausaine on. Asetuksen 4 §:ssä täsmennetään, mitä valmistuksella ja tuotannolla tarkoitetaan.

Huumausainerikosta koskeva perussäännös on lain 2 §:ssä. Sen mukaan rangaistaan enintään kahden vuoden vankeudella tai sakolla sitä, joka luvattomasti valmistaa tai valmistuttaa, kuljettaa, kaupaksi tarjoaa, ostaa, myy, välittää tai muulla tavoin levittää huumausainetta tai sitä yrittää taikka pitää huumausainetta hallussaan tai käyttää sitä taikka luovuttaa lääkemääräyksen tai muun huumausaineen saantiin oikeuttavan asiakirjan.

Lain 3 §:ssä on törkeää huumausainerikosta koskeva säännös. Rangaistusasteikko on kuudesta kuukaudesta kymmeneen vuoteen vankeutta. Esimerkkeinä seikoista, jotka tekevät huumausainerikoksesta törkeän, mainitaan toiminnan laajuus tai ammattimaisuus, huumausaineen erityinen vaarallisuus tai vahingollisuus tai aineen suuri määrä. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että tekoa on kokonaisuudessaan pidettävä törkeänä. Teko voidaan katsoa törkeäksi muissakin kuin esimerkkeinä mainituissa tapauksissa.

Törkeän huumausainerikoksen valmistelusta säädetään lain 4 §:ssä. Sillä tarkoitetaan välineiden hankkimista taikka rahan tai tavaran luovuttamista, välittämistä tai vastaanottamista törkeän huumausainerikoksen tekemistä varten. Rangaistusasteikko on sama kuin huumausainerikoksen.

Huumausaineen salakuljetuksesta ja törkeästä salakuljetuksesta säädetään lain 5 §:ssä. Rangaistusasteikot ja törkeän salakuljetukset ankaroitamisperusteet ovat samat kuin huumausainerikoksessa ja törkeässä huumausainerikoksessa.

Lain 6 §:ssä on säännös huumausainerikkomuksesta. Sillä tarkoitetaan huumausainelain ja sen nojalla annettujen säännösten rikkomista muuten kuin edellä mainituissa rangaistussäännöksissä tarkoitettulla tavalla. Rangaistuksena on sakko.

Lain 7 §:ssä on menettämisseuraamuksia koskeva säännös, 8 §:ssä säännös takavarikoitavaksi tulevan huumausaineen hävittämisestä ja 9 §:ssä rikosten yhtymistä koskeva erityissäännös.

2.3. Nykyisen lainsäädännön ongelmia

Huumausaineiden valvonnan ja huumausainerikosten kontrollin kannalta nykyinen lainsäädäntö on toiminut hyvin. Rikosoikeudelliselta kannalta lakia ei kuitenkaan voida nykyisten käsitysten mukaan pitää onnistuneena.

Jo lain perusratkaisua voidaan arvostella. Laki ainoastaan oikeuttaa kieltämään huumausaineen maahantuonnin, maastaviennin, valmistuksen ja kaupan. Kielto seuraa vasta asetuksesta, jonka mukaan rikoksessa usein olisi oikeastaan kysymys siitä, että siihen ei ole asetuksen mukaista sosiaali- ja terveyshallituksen lupaa. Periaatteessa näin merkittäviä rangaistussäännöksiä koskevien kieltonormien pitäisi olla laintasoisissa säännöksissä.

Nykyään on epäselvää, mitä huumausaineella tarkoitetaan. Huumausaine on asetuksen liitteinä oleviin luetteloihin sisällytetty aine. Näitä liitteitä ei julkaista lakikirjassa, eikä luetteloissa käytettyjen kemiallisten nimien ja kaavojen vuoksi maallikko juuri saisi niistä selvää. Tämä johtuu paljolti siitä, että kansainvälisissä sopimuksissa, joihin laki perustuu, käytetään näitä vaikeaselkoisia luetteloita, joita lisäksi aika ajoin täydennetään. Asetuksen luetteloihin on lain suoman valtuutuksen perusteella sisällytetty muitakin aineita kuin kansainvälisissä luetteloissa on.

Kun huumausaineiden kontrolli perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, on perusteltua pitää huumaus- ja psykotrooppisina aineina vain niitä aineita, jotka kansainvälinen päätöksen on sellaisiksi hyväksytty. Kansainvälistä luetteloa ei pitäisi täydentää kotimaisin päätöksin. Mikäli muiden aineiden valvontaan tarvitaan rikosoikeudellista sääntelyä, tällaiset säännökset on sijoitettava muualle kuin huumausainerikosten yhteyteen. Kansalliset täydennykset tekevät huumausaineen määritelmän vain entistään epäselvemmäksi. Useat aineet olisi mahdollista täysin säännellä esimerkiksi lääkelain (359/87) tai kemikaalilain (744/89) sakkorangaistuksen sisältävillä säännöksillä. Teknisia luottimia, joista useita voidaan käyttää päihteenä, ei voida rinnastaa rangaistussääntelyssä huu-

mausaineisiin. Lisäksi Wienin yleissopimus edellyttää eräiden sellaisten aineiden kontrollia, jotka itsessään eivät ole huumausaineita, mutta joita käytetään huumausaineiden valmistuksessa. Tämä valvonta edellyttää tueksen huumausainerikoksia täydentäviä, esimerkiksi ilmoitusvelvollisuutta koskevia säännöksiä, joita ei kuitenkaan ole syytä sijoittaa rikoslain huumausainerikoksia koskevaan lukuun.

Rangaistavuutta on laajennettu asetuksen säännöksillä. Esimerkiksi valmistuksen määritelmä, joka on omaksuttu huumausaineyleissopimuksesta, laajentaa sitä, mitä valmistuksella arkikielessä tarkoitetaan. Lisäksi lain ja asetuksen käyttämän terminologian suhde kansainväliseen sopimukseen jättää tulkinnanvaraiseksi, onko huumausainekasvien viljely Suomessa rangaistavaa. Huumausaineyleissopimus tekee selvän eron valmistuksen (manufacture) ja viljelyn (cultivation) välillä. Kun valmistus on asetuksessa määritelty sanatarkasti huumausaineyleissopimuksen mukaisesti, ei voitane tulkita, että lain tarkoittama valmistus kattaisi viljelyn. Kuitenkin huumausaineyleissopimus velvoittaa maattamme säätämään laittoman viljelyn rangaistavaksi. Kysymystä ei ehkä pidetty aikanaan kovin tärkeänä, koska ajateltiin, ettei Suomessa voi viljellä huumausainekasveja. Se on osoittautunut ainakin jossakin määrin mahdolliseksi Suomenkin ilmastossa. Lisäksi kansainvälinen yhteistyö voi johtaa siihen, että Suomessa joudutaan tuomitsemaan joku, joka on viljellyt huumausainekasveja ulkomailla.

Törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistössä mainitaan ainoastaan esimerkkejä seikoista, jotka voivat tehdä huumausainerikoksesta törkeän. Tämä ei ole oikeusturvan kannalta tyydyttävää. Ankaroitamisperusteet on rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun linjan mukaisesti lueltava tunnusmerkistössä tyhjentävästi.

Nykyiset rangaistussäännökset ovat eräissä muissakin suhteissa epäjohtonmukaisia. Salakuljetus on omana tunnusmerkistönään, kuljetus taas rangaistaan huumausainerikoksena. Salakuljetuksen erityissääntely ei ole tarkoituksenmukainen, varsinkaan kun rangaistusasteikot eivät kuitenkaan poikkea toisistaan. Törkeän huumausainerikoksen valmistelu koskee paitsi normaalin rikosoikeudellisen kielenkäytön mukaista valmistelua eli yritystä varhaisempaa tekijän toimintaa, myös rahoittamista, joten se on eräänlainen osallisuussäännös.

Huumausainerikoksessa mainitaan valmistuttaminen, jonka suhde rikosoikeudelliseen osallisuuteen on epäselvä.

Nykyinen menettämisseuraamus sisältää selvästi rangaistuksen luonteisia piirteitä. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun linjan mukaan rankaisullisiin tarkoituksiin olisi kuitenkin käytettävä vain rangaistuksia ja menettämisseuraamuksia olisi käytettävä vain turvaamistoimenpiteinä.

3. Wienin yleissopimuksen huumausainerikosten rangaistavuudelle asettamat vaatimukset ja Suomen lainsäädäntö

3.1. Yleissopimuksen sisältö

Wienin yleissopimus täsmentää entisten sopimusten velvoitteita säättää huumausainerikokset rangaistaviksi. Eräissä suhteissa se ulottaa velvoitteet nykyistä laajemmiksi. Näistä velvoitteista säädetään 3 artiklassa, jota eräissä suhteissa täydentävät muun muassa määritelmäsäännökset (1 artikla), eräät muut artiklat ja varhemmat sopimukset. Useissa yhteyksissä viitataan siihen, että rangaistavaksi säädettyä menettelyä pitää olla huumausainesopimuksen tai psykotrooppisten aineiden koskevan sopimuksen vastaista.

Velvoitteet eroavat huomattavasti sen mukaan, missä määrin niissä sallitaan kansallista harkintavaltaa. Yhteistä velvoitteille kuitenkin on, että ne koskevat ainoastaan tahallisten tekojen säättämistä rangaistaviksi ja että kaikkien velvoitteiden teknisessä toteutuksessa on mahdollisuus omaksua omintakeiset, kansalliseen oikeusjärjestykseen soveltuvat ratkaisut (3 artikla 11 kappale).

3 artiklan 1 kappaleen a ja b kohdat eivät salli mitään kansallista joustoa. Rangaistavaksi pitää a kohdan mukaan säätää:

1) huumaus- ja psykotrooppisten aineiden tuotanto, valmistus, uuttaminen, valmistaminen, tarjoaminen, kaupaksi tarjoaminen, jakelu, myynti, kaikenlainen luovuttaminen, välitys, lähettäminen, kauttakulkutoimitus, kuljetus, tuonti ja vienti,

2) oopiumiunikon, kokapensaana tai hampun viljely tarkoituksena vuoden 1961 yleissopi-

muksen ja muutetun vuoden 1961 yleissopimuksen määräysten vastainen huumausaineiden tuotanto,

3) huumausaineen tai psykotrooppisen aineen hallussapito tai ostaminen kohdassa 1 lueltua tarkoitusta varten,

4) välineiden, valmistusaineiden tai tämän yleissopimuksen luetteloissa I ja II lueltujen aineiden valmistus, kuljetus tai jakelu tietoisena siitä, että niitä käytetään huumaus- tai psykotrooppisten aineiden laittomassa viljelyssä, tuotannossa tai valmistuksessa taikka tähän tarkoitukseen, ja

5) edellä 1—4 kohdassa tarkoitettujen rikosten järjestäminen, johtaminen tai rahoittaminen.

Vastaavat kriminalisointivelvoitteet sisältyvät jo aikaisempaan huumausaineyleissopimukseen, joskin siinä velvoitteita koski rajoitus ”huomioon ottaen perustuslain rajoitukset”. Lisäksi viljely on otettu omaksi kohdaksi ja siten velvoite on aikaisempaa ankarampi. Samalla 14 artiklassa laillistetaan todistettavan perinteisen käytön edellyttämä viljely. Hallussapito ja hankkiminen on erotettu huumausaineyleissopimuksen yleisestä teko luettelosta koskemaan ainoastaan 1 kohdan tarkoituksia. Välineiden, raaka-aineiden ja luetteloitujen tämän sopimuksen perusteella valvottavien aineiden valmistuksen, kuljetuksen ja levityksen rangaistavuus täsmentää aikaisempaa yleistä valmistelutoimen rangaistavuutta koskevaa velvoitetta. Samoin järjestämisen, johtamisen ja rahoittamisen rangaistavuus on täsmäntävä ja tiukentava velvoite verrattuna huumausaineyleissopimuksen osallisuutta ja rahoitusoperaatioita koskevaan kohtaan. Velvoite kuuluu yleissopimuksen yleislinjaan, jonka korostaa nimenomaan huumetalouteen myötävaikuttavien tahojen menettelyn tuomittavuutta.

Sitä vastoin 3 artiklan 1 kappaleen b kohdan velvoitteet ovat kokonaan uusia. Niissä veloitetaan säätämään rangaistaviksi seuraavat huumetaloutta ylläpitävät menettelyt:

1) omaisuuden muuntaminen tai siirtäminen tietoisena siitä, että se on saatu a kohdan mukaan määritellystä rikoksesta tai rikoksista tai osallistumisesta sellaiseen rikokseen tai rikoksiin tarkoituksena omaisuuden laittoman alkuperän salaaminen tai peittäminen tai sellaiseen rikokseen tai rikoksiin sekaantuneen henkilön auttaminen hänen tekojensa oikeudelliltilta seuraamuksilta välttymiseksi, ja

2) omaisuuden todellisen luonteen, alkupe-

rän, sijainnin, hallinnan, liikkeiden, siihen olevien oikeuksien tai omistusoikeuden salaaminen tai peittäminen tietoisena siitä, että omaisuus on saatu a kohdan mukaan määritellystä rikoksesta tai rikoksista taikka osallistumisesta sellaisiin rikoksiin.

Vastaavat velvoitteet on sittemmin omaksuttu myös Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimuksessa.

Kummassakin tapauksessa on kysymys ryhtymisluonteisista teoista. Ne liittyvät rahanpesun ongelmaan. Useissa maissa konfiskaatiojärjestelmä poikkeaa suomalaisesta siten, että konfiskaatio voi kohdistua ainoastaan juuri siihen omaisuuteen, jonka alkuperä osoitetaan rikolliseksi. Käytännössä noudatetaan yleensä sääntöä, jonka mukaan laillisesti hankittu omaisuus on konfiskaation ulkopuolella, jolloin todistustaakka omaisuuden laillisesta alkuperästä saattaa myös olla syytetyllä. Nämä järjestelmät edellyttävät yleensä lisäksi, että se, johon konfiskaatio kohdistetaan, on voitava tuomita rangaistukseen. Tästä seuraa, että huumausainerikoksilla hankitut varat voidaan saattaa konfiskaation ulottumattomiin häivyttämällä niiden rikollinen alkuperä. Tällainen rahanpesu, jossa yleensä menetelminä käytetään erilaisia taloudellisia sopimuksia, kauppia, sijoituksia ynnä muita, on olennainen osa huumetaloutta.

Suomen konfiskaatiojärjestelmässä, jossa menetetyksi tuomitaan arvo, joka voidaan ulosmitata mistä hyvänsä rikosentekijän omaisuudesta, rahanpesu yllä esitetyssä merkityksessä ei ole ongelma. Meilläkin ongelmana on kuitenkin se, että huumausainerikoksilla hankitut varat voidaan kätkeä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen, pankkeihin pankkisalaisuuden suojaan tai esimerkiksi korkeisiin henkivakuutuksiin, yksityisiin lainoihin ynnä muihin. Tällaiseen menettelyyn osallistuvat voivat olla yhtä lailla osallisia huumetalouden ylläpidossa kuin varsinaiseen rahanpesuun osalliset.

Huolimatonta rahoitusta, esimerkiksi huumausainerikosten edistämistä lainaamalla varoja selvittämättä niiden käyttötarkoitusta, yleis-sopimus ei velvoita rankaisemaan. Myöskään se ei velvoita huumausainerikollisten taloudelliseen eristämiseen laajemmin kuin rikoksen voittojen määrään asti. Tämä käy ilmi konfiskaatiota koskevasta 5 artiklasta, joka on otettava huomioon näitä rangaistavuutta koskevia velvoitteita tulkittaessa.

Seuraavat rangaistavuutta koskevat yleisso-

pimuksen 3 artiklan 1 kappaleen c kohdan velvoitteet on toteutettava siinä laajuudessa kuin perustuslain periaatteet ja oikeusjärjestyksen keskeiset käsitteet sen sallivat:

1) omaisuuden hankkiminen, hallussapito tai käyttäminen, kun henkilö ottaessaan omaisuutta vastaan on ollut tietoinen siitä, että se oli saatu a kohdan mukaan määritellystä rikoksesta tai rikoksista tai osallistumisesta sellaiseen rikokseen tai rikoksiin,

2) välineiden, valmistusaineiden tai luette-loissa I ja II lueteltujen aineiden hallussapito tietoisena siitä, että niitä käytetään tai tullaan käyttämään huumaus- tai psykotrooppisten aineiden laittomassa viljelyssä, tuotannossa tai valmistuksessa taikka näihin tarkoituksiin,

3) muiden julkinen kehottaminen tai suostuttelu millä hyvänsä keinoin tämän artiklan mukaan määritellyn rikoksen tekemiseen tai huumaus- tai psykotrooppisten aineiden laittomaan käyttöön, ja

4) mihin tahansa tämän artiklan mukaan määritellyn rikokseen osallistuminen, yhteenliittyminen tai salahanke sellaisen rikoksen tekemiseksi, yritys, avunanto, yllytys, edistäminen ja neuvominen.

Sopimuksen 3 artiklan 2 kappaleen mukaan rangaistavaksi pitää säätää huumausaineyleis-sopimuksen tai psykotrooppisia aineita koskevan sopimuksen vastainen huumaus- tai psykotrooppisen aineen hallussapito, hankinta ja viljely omaan käyttöön. Tätäkin velvoitetta lieventää viittaus perustuslain periaatteisiin ja oikeusjärjestelmän keskeisiin käsitteisiin. Se mainitaan kuitenkin erikseen siksi, että kompromissin tuloksena kohdassa on lisäksi viittaus aikaisempiin sopimuksiin, joiden tulkinnasta tässä suhteessa on ollut eri käsityksiä.

Lisäksi 3 artiklassa on määräykset siitä, että — tahallisuus voidaan päätellä ulkoisista toiseikoista,

— seuraamusten ankaruudessa on otettava huomioon rikosten vakava luonne ja rangaistukset voivat siten käsittää vapaudenmenetyksen, taloudellisia seuraamuksia ja konfiskaation,

— rangaistuksen rinnalla voidaan käyttää kuntouttavia toimia ja lievissä rikoksissa rangaistusten sijastakin esimerkiksi huumausaineen käyttäjän hoitoa,

— tuomioistuimessa pitäisi voida kiinnittää huomiota rangaistusta koventavina perusteina eräisiin lueteltuihin seikkoihin, joihin pitäisi kiinnittää huomiota myös ehdonalaisesta va-

paudesta päätettäessä; samoin huomiota on kiinnitettävä rikoksen vakavuuteen päätettäessä ehdonalaisesta vapautumisesta,

— soveltuvissa tapauksissa pitäisi käyttää poikkeuksellisen pitkää vanhentumisaikaa, jos rikoksentekijä on välttänyt oikeudenkäytön.

Vielä todetaan, ettei artiklassa tarkoitettuja rikoksia saa pitää fiskaalisina, poliittisina tai poliittisesti motivoituina rikoksina.

Yleissopimuksen 4 artikla koskee rikosoikeudellista toimivaltaa. Tämän artiklan velvoitteiden tarkoituksena on taata, että valtiolla on rikosoikeudellinen toimivalta tilanteissa, joissa huumausainerikos on tehty sen alueen ulkopuolella eikä se luovuta rikoksentekijää.

Yleissopimuksen 5 artiklassa on asetettu sopimusvaltioille uusia velvollisuuksia konfiskoida huumausainerikoksiin liittyvää omaisuutta. Artiklan 1 kohdan mukaan on konfiskoitava:

1) tuotto, joka on saatu 3 artiklan 1 kappaleen mukaan määritellyistä rikoksista, tai omaisuus, jonka arvo vastaa sellaisen tuoton arvoa, ja

2) huumaus- ja psykotrooppiset aineet, valmistusaineet, välineet ja muut tarvikkeet, joita jollain tavalla käytetään tai aiotaan käyttää hyväksi 3 artiklan 1 kappaleen mukaan määritellyissä rikoksissa.

Jos tuotto on muunnettu tai vaihdettu muuksi omaisuudeksi, se on 5 artiklan 6 kappaleen mukaan konfiskoitava alkuperäisen tuoton sijasta. Myös tuotosta saatu tulo tai muu etu on konfiskoitava. Lisäksi 5 artiklassa on monia konfiskaation täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä.

3.2. Suomen nykyinen lainsäädäntö ja Wienin yleissopimus

Pääosin edellä selostetut Wienin yleissopimuksen velvoitteet ovat sellaisia, että nykyiset säännöksemme täyttäisivät ne. Luonnollisesti uusienkin säännösten on ne täytettävä.

Tuotantoon, kauppaan ja levittämiseen liittyvät rangaistavuusvelvoitteet (3 artikla 1 a i) ovat nykyisinkin kunnossa. Viljelyn rangaistavuus on syytä uusissa rikostunnusmerkistöissä täsmentää vastaamaan edellä mainittua veloitetta (3 artikla 1 a ii). Kysymys on teknisestä muutoksesta. Ilmeisesti nykyisenkin lain on tarkoitettu säättävän viljelyn rangaistavaksi. Huumaus- tai psykotrooppisen aineen hallus-

sapito ja hankinta on nykyisin meillä rajoituksesta rangaistavaa eikä ole mitään syytä harkita sen supistamista siitä, mitä yleissopimus (3 artikla 1 a iii) ehdottomasti edellyttää.

Sen sijaan velvoitetta, joka koskee huumaus- ja psykotrooppisten aineiden valmistukseen tarvittavien välineiden, raaka-aineiden tai yleissopimuksen luetteloissa I ja II mainittujen aineiden valmistusta, kuljetusta tai levitystä tietoisena tästä käyttötarkoituksesta (3 artikla 1 a iv), ei nykyinen lainsäädäntömme täytä kuin osittain. Nykyisin rangaistavaksi säädetään ainoastaan törkeän huumausainerikoksen valmistelu ja sekin suppeampana kuin uusi yleissopimus velvoittaa. Paitsi suhteessa huumausainerikokseen ongelmia voisi syntyä suhteessa salakuljetukseen, jonka valmistelua ei säädetä mitenkään rangaistavaksi.

Järjestämistä, johtamista ja rahoitusta koskevat velvoitteet (3 artikla 1 a v) täytyvät enimmäkseen yleisten osallisuussäännösten kautta. Lisäksi nykyisin törkeän huumausainerikoksen valmistelun tunnusmerkistössä mainitaan tekotapana rahan luovuttaminen, vastaanottaminen ja välittäminen. Pelkkä rahoitus ei aina ole yllytystä, avunantoa tai tekijäkumppanuutta. Nykyinen lainsäädäntö ei täysin täyttäisi yleissopimuksen velvoitteita, vaan rahoitus ja muu edistäminen on säädettävä rangaistavaksi yleissopimuksen edellyttämässä laajuudessa.

Velvoite, joka koskee huumausainerikoksella hankittuihin varoihin ryhtymistä, on yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen b kohdan i alakohdassa rajattu koskemaan sitä, että toimet tapahtuvat omaisuuden rikollisen alkupeuran kätkemiseksi tai peittämiseksi tai rikoksen tekijän auttamiseksi välttymään rikoksen oikeudellisilta seurauksilta.

Jälkikäteistä osallisuutta koskee nykyisin ainoastaan rikoslain 16 luvun 20 §:n säännös. Sen mukaan voidaan rikoksen suosimisesta tuomita se, joka on ollut rikoksentekijän apuna rikoksen salaamisessa tai todisteiden hävittämässä. Huumausainerikoksella hankitut varat ovat usein rikoksen todisteita ja niiden kätkeminen on tässä tarkoitettua apua rikoksen salaamisessa. Rikoksen suosimista koskevan säännöksen on kuitenkin katsottava edellyttävän läheisempää avustajan ja tekijän välistä suhdetta kuin yleissopimuksessa tarkoitetaan. Näin säännöksen ei voida katsoa kokonaan kattavan yleissopimuksen veloitetta. Lainsäädäntöämme on täydennettävä, vaikka rahanpesun ongelma ei

oikeusjärjestelmässämme olekaan samanlainen kuin toisille periaatteille rakentuvissa konfiskaatiojärjestelmissä.

Toinen rahanpesuun liittyvä rangaistavuusvelvoite (3 artikla 1 b ii) koskee huumausainerikoksella hankittujen varojen todellisen luonteen ja muiden vastaavien ominaisuuksien salaamista tai peittämistä. Tätä velvoitetta nykyinen lainsäädäntömme ei täytä.

Sopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen c kohdassa mainitut velvoitteet on täytettävä ”huomioon ottaen perustuslain periaatteet ja oikeusjärjestelmän keskeiset käsitteet”, joten niiden noudattamisessa on kansallista harkintavaltaa. Alakohdassa i mainitaan huumausainerikoksella saadun omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen tietoisena sen alkuperästä. Tällainen menettely ei nykyisen lakimme mukaan ole rangaistavaa muutoin kuin kätkemisrikoksena tiettyjen laissa mainittujen esirikosten yhteydessä, jolloin kriminalisoinnin keskeisenä tavoitteena on turvata omistajan oikeus saada rikoksella menetetty omaisuus takaisin. Sitä vastoin esimerkiksi laittomalla alkoholien myynnillä tai taloudellisilla rikoksilla saatuaan hyötyyn ryhtymistä ei ole säädetty rangaistavaksi. Kun myös rangaistavuuden rajoja tässä sopimuksen kohdassa tarkoitettussa menettelyssä olisi erittäin vaikeaa määritellä siten, ettei oikeusturva vaarantuisi, on katsottava, että sopimuksen edellyttämä kriminalisointi olisi vastoin rikosoikeutemme keskeisiä periaatteita.

Välineiden, raaka-aineiden ja luetteloissa I ja II mainittujen aineiden hallussapito tietäen, että niitä käytetään tai tullaan käyttämään laittomaan viljelykseen, tuotantoon tai valmistukseen (3 artikla 1 c ii), ei nykyisin ole yleensä rangaistavaa. Vain rajoitettuihin siihen voisi soveltua törkeän huumausainerikoksen valmistelua koskeva säännös. Kun valmistelutointen rangaistavuutta koskevat säännökset laaditaan siten, että ne täyttävät artiklan ehdottomat velvoitteet, on yleissopimuksessa tarkoitettu välineiden, raaka-aineiden ja luetteloissa I ja II mainittujen aineiden hallussapito useimmissa tapauksissa rangaistavaa avunantoa valmisteluun. Kohta ei edellyttänyt täydentäviä rangaistussäännöksiä.

Julkinen kehottaminen rikokseen säädetään rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 8 §:ssä. Säännös täyttää täysin yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen c kohdan iii alakohdan velvoitteen. Myös osallisuutta ja yritystä koskevat velvoitteet (3 artikla 1 c iv) muutoinkin toteutuvat

rikosoikeudellisessa järjestelmässämme riittävässä määrin. Salahanketta, jollaista on pelkkä yhteenliittyminen rikoksen tekemistä varten tai rikoksen tekemisestä sopiminen, ei Suomessa ole muidenkaan kansainvälisten sopimusten yhteydessä katsottu mahdolliseksi säätää rangaistavaksi lukuun ottamatta salahanketta joukkotuhontaan. Sen estävät rikosoikeutemme keskeiset periaatteet.

Muut 3 artiklan velvoitteet ovat yleensä sellaisia, että nykyinenkin lainsäädäntömme sallii niiden huomioon ottamisen riittävässä määrin eikä uutta lainsäädäntöä tarvita. Ainoastaan rikosten poikkeuksellisen pitkää vanhentumisaikaa koskeva velvoite (3 artiklan 8 kappale) on sellainen, että periaatteelliset syyt estävät sen toteuttamisen. Meillä ei ole hyväksytty ajatusta, että rikoksen vanhentumisaika pidentyisi, jos rikoksentehtyjä on välttänyt oikeudenkäytön. Tällaisen ajatuksen yhdistäminen suhteellisen pitkiin vanhentumisaikoihimme merkitsisi koko vanhentumisaikojen käytön perusajatuksen muuttumista. Missään tapauksessa tällaista poikkeusjärjestelyä ei ole syytä ottaa käyttöön pelkästään huumausainerikoksissa.

Suomen nykyiset rikosoikeuden alueellista soveltamista koskevat säännökset ulottavat toimivallan laajemmaksikin kuin yleissopimuksen 4 artikla edellyttää. Rikoslain 1 lukua uudistettaessa tullaan huolehtimaan siitä, että maamme rikosoikeudellinen toimivalta vastakin täyttää sopimuksen velvoitteet.

Konfiskaatiota koskevan 5 artiklan velvoitteet täytyisivät suurimmalta osin jo nykyisen lainsäädäntömme mukaan. Rikoksen tuottama hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi rikoslain 2 luvun 16 §:n 1 momentin mukaan, mikä täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a kohdan velvoitteen. Rikoksen kohteena olleet huumausaineet on huumausainelain 7 §:n mukaan aina konfiskoitava. Erikseen huumausainelaisa säädetään rikoksen tekemisessä käytetyn moottoriajoneuvon tai muun kuljetusvälineen menettämisestä. Muutoin rikoksentekevälaineiden konfiskaatio on rikoslain 2 luvun 16 §:n 3 momentin yleissäännöksen varassa. Tämä yleissäännös on harkinnanvarainen, minkä vuoksi se ei täysin täytä yleissopimuksen 5 artiklan velvoitetta, vaan huumausainerikosten tekovälineiden konfiskaatiosta tarvitaan erityinen säännös.

Sopimuksen 5 artiklan 6 kappaleen määräys alkuperäisen hyödyn sijaan tulleen omaisuuden

konfiskoimisesta ei Suomen konfiskaatiojärjestelmän mukaan ole ongelma, koska hyödyn konfiskaatio kohdistuu aina hyödyn arvoon eikä yksilöityihin rahavaroihin. Sitä vastoin huumausainerikoksella hankittujen varojen myöhemmän, sinänsä laillisen tuoton konfiskaatio ei nykyisten säännöstemme mukaan tule kysymykseen. Muissakaan rikoksissa ei tällaista konfiskaatiota ole pidetty mahdollisena. Sitä vastaan puhuvat paitsi oikeusturvasyys myös näyttövaikeudet: useimmiten olisi jokseenkin mahdotonta osoittaa, että tietty laillinen tulo on peräisin juuri rikoksella saaduista varoista. Sopimuksen määräys on siten vastoin voimassa olevan rikosoikeutemme periaatteita eikä sitä ehdoteta otettavaksi uusiin säännöksiin. Asiaa voidaan harkita uudelleen rikoslain yleisiä konfiskaatiosäännöksiä uudistettaessa.

4. Huumausaineen käytön rangaistavuus

Huumausaineen käyttö on Suomessa ollut rangaistavaa vuodesta 1966 alkaen. Vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen määräysten soveltamisesta annetulla asetuksella (514/66) lisättiin kiellettyjen toimintamuotojen joukkoon huumausaineen käyttö. Nykyistä vuoden 1972 huumausainelakia säädettäessä käytön kriminalisointi oli keskeisin kiistakysymys. Hallituksen esityksessä huumausainelaki (HE 128/1970 vp) ei ehdotettu käyttöä rangaistavaksi. Eduskuntakäsittelyssä päädyttiin kuitenkin monien vaiheiden jälkeen käytön rankaisemiseen; lopullisen ratkaisun asia sai suuressa valiokunnassa arvalla, kun äänet olivat äänestyksessä menneet tasan.

Tuolloin eduskunnassa käydystä keskustelusta ilmenee, että käytön rangaistavuus oli tarkoitus ottaa periaatekielloksi, jolla edistettäisiin huumausaineiden vastaisia asenteita. Huumausaineista riippuvat käyttäjät oli tarkoitus jättää käytännössä syyttämättä tai rangaistukseen tuomitsematta. Heidän katsottiin kuuluvan hoitojärjestelmän piiriin. Alussa olikin hyvin tavallista, että pelkästä käytöstä ei syytetty tai jos syytettiin, tuomioistuin jätti rangaistuksen tuomitsematta. Vähitellen tuli kuitenkin yhä yleisemmäksi tuomita rangaistus pelkästä käytöstä. Viime vuosina valtaosa huumausainerikoksista tuomituista rangaistuksista on tuomittu käytön tai hallussapidon perusteella.

Eri maissa on kysymys käytön rangaistavuus-

desta ratkaistu eri tavoin. Pohjoismaista käyttö on rangaistavaa Islannissa ja Norjassa ja se säädettiin muutama vuosi sitten rangaistavaksi myös Ruotsissa. Tanskassa käyttö sitä vastoin ei ole rangaistavaa. Myös muualta Euroopasta löytyy erilaisia ratkaisuja: esimerkiksi Itävallassa, Ranskassa ja Sveitsissä käyttö on rangaistavaa, Englannissa, Espanjassa ja Saksassa taas ei. Kuvaa kansainvälisestä linjasta on siksikin vaikea muodostaa, että joissakin maissa käyttö ei ole rangaistavaa, mutta käyttäjä voidaan tuomita rangaistukseen hallussapidosta (esimerkiksi Belgiassa), kun taas toisissa käyttö saattaa olla säädetty rangaistavaksi, mutta käytännössä rangaistuksia ei käytetä (esimerkiksi Hollannissa).

Käytön rangaistavuuden puolesta voidaan esittää painavia perusteita. Kriminaalipoliittisesti rangaistavuutta voidaan perustella etenkin sillä, että näin yhteiskunta selvästi osoittaa, ettei se hyväksy huumausaineiden käyttöä. Rangaistusten ominaistehtävä on osoittaa, mitkä asiat ovat paheksuttavia ja näin yleisesti vaikuttaa kansalaismoraaliin. Myös tutkimusten mukaan rangaistavuus vaikuttaa siihen, miten huumausaineisiin suhtaudutaan, ja toimii käytön pidäkkeenä. Rangaistavuus saattaa erityisesti vaikuttaa nuorten halukkuuteen ylipäänsä kokeilla huumeita.

Käyttäjien valvonnan kautta on lisäksi usein päästy selville väylistä, joiden kautta huumausaineet tulevat käyttäjille. Käytön rangaistavuus on siten tärkeää myös muiden ja vakavampien huumausainerikosten valvonnan kannalta.

Huumausainekaupan kansainvälisyyden vuoksi kysymys kysynnän sääntelystä on myös periaatteellinen. Suomen kaltaisten käyttäjämaiden kansainvälisenä velvollisuutena on pyrkiä pitämään kysyntä täällä mahdollisimman pienenä. On väärin, että rikosoikeudellinen kontrolli kohdistuisi vain tuotantoon, jonka olemassa olon edellytys käyttäjämaiden kysyntä mitä suurimmassa määrin on.

Vielä on huomioon otettava se, että käyttö on voimassa olevan lakimme mukaan aina rangaistavaa. Tässä tilanteessa edes osittainen käytön rangaistavuudesta luopuminen tai rangaistusten lieventäminen käsitettäisiin varsin todennäköisesti viestiksi huumausaineiden käytön hyväksymisestä. Tämä puolestaan olisi omiaan lisäämään taipumusta huumeiden kokeiluun, mitä on syytä kaikin tavoin ehkäistä.

Käytön rangaistavuutta vastaan on esitetty, että rikosoikeutta ei yleensä katsota voitavan

käyttää tapauksissa, joissa ihminen vahingoittaa tai vaarantaa vain omaa terveyttään tai muita omia etujaan. Pelkässä huumausaineen käytössä kyse on juuri oman terveyden vahingoittamisesta.

On myös esitetty, että huumausaineiden käyttäjät kuuluvat päihde- ja terveydenhuollon palvelujen piiriin, eivät rikosoikeudelliseen järjestelmään. Huumausaineen käyttäjän voidaan katsoa tarvitsevan apua riippuvuudesta vieroitukseen ja, vaikkei kysymys olisikaan riippuvuudesta, häntä pidetään tavallaan "uhrina", jota itseään ei sovi rangaista. On myös mahdollista, että käyttäjät välttävät hakeutumasta hoitoon rangaistuksi tulemisen pelosta. Eduskunnan talousvaliokunta on mietinnössään kiinnittänyt tähän mahdollisuuteen huomiota ja edellyttänyt asiaa selvitettäväksi (TaVM 9/1989 vp). Ainakin käyttäjien keskuudessa tehdyt haastattelut tukevat käsitystä, että käyttäjät pyrkivät välttämään yhteyksiä hoitojärjestelmiinkin, koska pelkäävät tulevansa myös rangaistuksi.

Käytön rangaistavuus voi lisäksi ohjata käyttäjäryhmät sillä tavoin yhteiskunnan ulkopuolelle, että muutkaan yhteiskunnan palvelujärjestelmät kuin hoitojärjestelmä eivät tavoita niitä. On pelättävissä, että huumausaineiden ja alkoholin sekakäyttäjät, jollaisia suuri osa maamme huumausaineiden käyttäjistä on, ei hakeudu alkoholiongelmiansakaan vuoksi hoitoon, eikä huumausaineen käytön paljastumisen pelosta yleensäkään hakemaan terveydenhuollon palveluja.

Hallitus katsoo, että käytön rangaistavuutta puoltavat perusteet ovat sitä vastaan puhuvia selvästi painavampia. Siksi käyttö ehdotetaan edelleen rangaistavaksi huumausainerikoksena. Vaikka rangaistusasteikko ulottuisi kahden vuoden vankeuteen saakka, ei tarkoituksena ole ankaroittaa nykyistä oikeuskäytäntöä, jonka mukaan huumausaineen käytöstä on yleensä tuomittu vain sakkorangaistuksia.

Monet edellä esitetyt perusteet puoltaisivat kyllä sitä, että käytöstä ei rangaistuksia tuomittaisi. Siksi huumausainerikoksia koskevaan lukuun ehdotetaan säännöstä, joka antaisi syyttäjille ja tuomioistuimille mahdollisuuden luopua toimenpiteistä käyttötapauksissa. Tämä säännös täydentäisi laissa olevia yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä. Erityissäännöstä voitaisiin soveltaa silloin, kun käyttö ei ole ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliai-

suutta, sekä silloin, kun käyttäjä osoittaa hakeutuneensa sosiaali- ja terveysviranomaisen hyväksymään hoitoon.

Esityksen tarkoituksena on, että mainitunlaisissa tapauksissa toimenpiteistä luopumista, nimen omaan syyttämättä jättämistä, sovellettaisiin, jollei sitä vastaan ole painavia syitä. Pelkän käytön ja siihen välttämättä liittyvän hallussapidon perusteella ei syytteitä siis tulisi yleensä ajaa eikä rangaistuksia tuomita. Jos käyttäjä olisi syyllistynyt myös muunlaiseen huumausainerikokseen esimerkiksi pitämällä huumausaineita hallussaan enemmän kuin käyttö välttämättä edellyttää tai luovuttamalla niitä edelleen, ei tämä erityissäännös soveltuisi. Tällaisessakin tapauksessa toimenpiteistä voitaisiin kyllä luopua yleisissä säännöksissä tarkoitettuihin edellytyksiin.

5. Huumausainerikossäännökset ulkomailla

Huumausainerikoksia koskevat säännökset ovat eri maissa varsin pitkälle yhteneviä siksi, että huumausainekontrolli perustuu laajoihin kansainvälisiin yleissopimuksiin. Yleissopimukset velvoittavat varsin pitkälle meneviin kriminalisointeihin, mistä seuraa, että kriminalisoinnin alan erot eivät sopimusvaltioissa voi olla kovin suuria. Tässä käsitellään ulkomaista lainsäädäntöä pääpiirteittäin. Hieman laajempi oikeusvertaileva katsaus on julkaistu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisun 4/1991 liitteenä.

Eräissä maissa kuten Englanti, Espanja ja Hollanti lainsäädäntö on rakennettu erityyppisten huumausaineiden erottamisen pohjalle siten, että "kovia" ja "mietoja" huumeita käsitellään eri tunnusmerkistöjen tai rangaistusasteikkojen mukaan. Mietona huumeena pidetään tällöin etenkin kannabista. Yleisempää on kuitenkin, että kaikkia huumeita käsitellään lain tasolla samoin. Näin on asia ratkaistu muun muassa kaikissa pohjoismaissa. Huumausaineen laatu vaikuttaa yleensä rangaistuksen mittaamiseen.

Huumausainesopimusten määräykset ovat johtaneet siihen, että vertailumaissa on yleensä suhteellisen samankaltainen tekoapojen luettelo, jossa toistetaan sopimuksissa mainitut tekomuodot. Tavallista on myös, että törkeät rikokset on erotettu eri tunnusmerkistön tai ankaramman rangaistusasteikon alle. Ruotsin lain mukaan on rikoksen törkeyttä harkittaessa

erityisesti otettava huomioon, onko kyseessä ollut laajamittainen tai ammattimainen toiminta, kohteena ollut erityisen suuri määrä huumausainetta tai teko muuten ollut erityisen vaarallinen tai häikäilemätön. Norjassa on vastaavasti huomiota kiinnitettävä aineen laatuun, määrään ja rikoksen luonteeseen. Tanskassa ja Islannissa rikos katsotaan törkeäksi, jos huumausainetta levitetään suurelle joukolle ihmisiä tai huomattavaa korvausta vastaan tai muuten erityisen raskauttavissa olosuhteissa. Muissa maissa on vastaavanlaisia ankaroittamisperusteita; edellä mainittujen lisäksi mainitakoon rikoksen tekeminen järjestäytyneen ryhmän jäsenenä, useiden ihmisten terveyden vaarantaminen tai vahingoittaminen, luovuttaminen alaikäiselle sekä huumausaineen levittäminen koulussa tai rangaistuslaitoksessa.

Myös lievät tekemuodot on varsin yleisesti erotettu oman rangaistussäännöksensä alle. Ruotsissa lievempää asteikkoa sovelletaan, jos teko on vähäinen. Voimassa olevan lain mukaan Ruotsissa on lisäksi erillinen, pelkän sakkorangaistuksen sisältävä asteikko huumausaineen käytöstä, mutta tämä erillissäännös on ehdotettu kumottavaksi. Norjassa huumausaineen käyttö on erotettu oman lievemmän asteikkonsa alle. Tanskassa tai Islannissa ei erillistä lievempää tekemuotoa ole. Esimerkiksi Hollannissa, Saksassa ja Sveitsissä on lievemmän asteikon alaisuuteen saatettu omaan käyttöön tarkoitettuun huumausaineeseen kohdistuva toiminta.

Rangaistusasteikkoja on tarkoituksenmukaista vertailla vain pohjoismaiden kesken. Ruotsissa perusasteikko on vankeutta enintään kolme vuotta. Törkeän huumausainerikoksen asteikko on vankeutta 2—10 vuotta ja lievän rikoksen sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Norjassa perusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Törkeille tapauksille on kolme eriasteista asteikkoa: enintään kymmenen vuotta vankeutta, 3—15 vuotta vankeutta ja enintään 21 vuotta vankeutta. Tanskassa perusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta ja törkeän rikoksen asteikko enintään kuusi vuotta vankeutta tai, jos kyseessä on erittäin vaarallinen huumausaine, eräissä tapauksissa kymmenen vuotta. Islannissa perusrikoksenkin asteikko ulottuu kuuteen vuoteen ja törkeän rikoksen kymmenen vuoteen vankeutta.

Käytön rangaistavuutta on selostettu edellä jaksossa 4.

6. Lakiehdotuksen pääkohdat

Rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi huumausainerikoksia koskeva 47 luku. Rikoslain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle lähiaikoina, rikoslakiin tullaan ehdottamaan lisättäväksi uusi 47—49 luku. Huumausainerikoksia koskeva luku siirrettäisiin tässä vaiheessa rikoslain loppuun 50 luvuksi. Luku sijoitetaan lopulliseen paikkaansa rikoslain kokonaisuudistuksen viimeisessä vaiheessa.

Luvun perussäännös olisi 1 §:n huumausainerikos. Siinä lueltaisiin nykyistä täsmällisemmin ne tekoryhmät, jotka kansainväliset sopimukset velvoittavat säätämään rangaistavaksi laittomana huumausainekauppana (illicit traffic) tai huumausaineen laittomana hallussapitona. Lisäksi huumausainerikoksena rangaistaisiin huumausaineen käyttö. Rangaistavuuden alaa ei muutettaisi. Nykyisestä huumausaineen salakuljetuksen ja törkeän salakuljetuksen erityissäännöksistä luovuttaisiin ja salakuljetus sisällytettäisiin huumausainerikoksen perussäännökseen. Rangaistusasteikkona olisi nykyiseen tapaan sakko tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

Rikoslain uudistuksessa noudatetun tavan mukaan törkeän huumausainerikoksen (2 §) tunnusmerkistössä mainittaisiin tyhjentävästi rangaistusta ankaroittavat perusteet. Niitä olisivat huumausaineen laatu ja määrä, huomattavan hyödyn tavoittelemisen, järjestäytymisen, hengen tai terveyden vaaran aiheuttaminen sekä häikäilemätön levittäminen. Lisäksi tunnusmerkistön toteutuminen edellyttäisi, että rikosta olisi kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.

Törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Nykyisessä laissa vähimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta (ks. rikoslain 2 luvun 3 §). Sen korottamista puoltaa se, että alle vuoden rangaistuksia on tuomittu käytännössä harvoin. Kymmenen vuoden enimmäisrangaistusta tarvitaan kaikkein törkeimpiä ja vaarallisimpia rikoksia varten, ja sitä puoltaa myös pohjoismaisen lainsäädännön yhtenäisyyden tavoite. Asteikkoa 1—10 vuotta on myös käytetty rikoslain uudistuksessa tyyppiasteikkona (maanpetos, valtiopetos, panttivangin ottaminen).

Nykyisin vain törkeän huumausainerikoksen

valmistelu on säädetty rangaistavaksi. Valmistelu ei sitä vastoin ole rangaistavaa silloin, kun kyseessä on törkeä huumausaineen salakuljetus. Ehdotuksessa valmistelun rangaistavuus (3 §) ulotettaisiin koskemaan huumausainerikosta yleisesti. Valmistelu rajattaisiin koskemaan ainoastaan huumausainerikoksen tekemiseen tarvittavien välineiden, tarvikkeiden ja aineiden hankkimista, ei rahan luovuttamista, välittämistä tai vastaanottamista. Tätä ratkaisua puoltavat myös oikeusturvanäkökohdat. Esimerkiksi pelkkä rahan vastaanottaminen huumausaineen hankkimiseksi voi johtaa oikeusturvaa vaarantaviin näyttöongelmiin. Huumausainerikoksen valmistelu koskisi vain oman rikoksen valmistelua. Rangaistusasteikko olisi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Uusi huumausainerikoksen edistämistä koskeva rangaistussäännös (4 §) tarkoittaisi etäisempää myötävaikutusta huumausainerikoksiin kuin osallisuussäännöksissä tarkoitetaan. Huumausainerikoksen edistämisenä rangaistaisiin välineiden, tarvikkeiden ja aineiden valmistaminen, kuljettaminen, luovuttaminen ja välittäminen huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten tietoisena tästä käyttötarkoituksesta. Toiseksi huumausainerikoksen edistämistä olisi huumausainerikoksen tai sen valmistelun rahoittaminen.

Huumausainerikoksen edistämisen rangaistusasteikoksi säädettäisiin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Tällaisen huumausainerikollisuutta ylläpitävän toiminnan merkitys huumetaloudessa saattaa olla hyvinkin suuri. Tässä vaiheessa ei ole tarkoituksenmukaista säätää erityistä törkeää tekemuotoa koskevaa rangaistussäännöstä.

Määritelmäsäännöksessä (5 §) viitattaisiin huumausaineen määritelmän osalta huumausainelakiin otettavaan määritelmään. Lisäksi määriteltäisiin erittäin vaarallinen huumausaine. Tällä määritelmällä on merkitystä erityisesti törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön tulkinnassa. On huomattava, että vaikutustensa perusteella eri huumausaineet eroavat toisistaan huomattavasti, esimerkiksi kannabistuotteisiin ei liity yliannostuksesta johtuvaa hengenvaaraa toisin kuin heroiniin.

Lukuun sijoitettaisiin myös säännös laitoman huumausaineen, rikoksen tekemisessä käytettyjen välineiden ja huumausainerikoksen edistämiseen käytettyjen varojen menetetyksi

tuomitsemisesta (6 §). Wienin yleissopimus edellyttää, että tällainen omaisuus on tuomitava menetetyksi.

Edellä jaksossa 4 esitetyin perustein lukuun sijoitettaisiin säännös toimenpiteistä luopumisesta (7 §). Se täydentäisi yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä tapauksissa, joissa on kyse huumausaineen käytöstä ja siihen liittyvistä huumausainerikoksista.

Wienin yleissopimuksen keskeisimpiä tavoitteita on rahanpesun ehkäiseminen. Samaan päämäärään tähtäävät myös Suomen allekirjoittama Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimus, EY:n rahanpesudirektiivi sekä lähinnä taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) jäsenmaiden piirissä toimivan Financial Action Task Force -työryhmän suositukset. Rahanpesun ehkäiseminen edellyttää kriminalisointia.

Kriminalisointi ehdotetaan toteutettavaksi muiden pohjoismaiden tapaan laajentamalla kätkemisrikossäännöstä rahanpesutapauksiin. Rahanpesun tekemuodot määriteltäisiin rikoslain 32 luvun 1 §:n uudessa 2 momentissa Suomen lainsäädäntöön sovelletulla tavalla siten, että kriminalisointi täyttäisi sopimusten määräykset. Rangaistussäännös koskisi vain tahallista rahanpesua. Kätkemisrikoksen rangaistusasteikkoon ei puututtaisi, jolloin asteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi kuusi kuukautta, jollei rikosta pidettäisi törkeänä tai ammattimaisena. Rahanpesun kohteena ollut omaisuus olisi tuomittava valtiolle menetetyksi.

Törkeiden huumausainerikosten vaarallisuuden vuoksi on perusteltua, että törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä koskevaan rikoslain 16 luvun 19 §:ään lisätään ilmoitettavaksi rikokseksi myös törkeä huumausainerikos.

7. Valmistelu

Tämä esitys on osa rikoslain kokonaisuudistushanketta, jota valmistellaan oikeusministeriön asettamassa rikoslakiprojektissa. Rikoslakiprojektin huumausainerikostyöryhmä, johon kuului edustajia huumausaineasioita käsittelevistä eri viranomaisista, laati ehdotuksen rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä, joka hyväksyttiin eräin muutoksin projektin johtoryhmässä.

Ehdotuksesta (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/1991) pyydettiin lausunto

34 viranomaiselta ja järjestöltä. Saapuneista 23 lausunnosta on laadittu tiivistelmä monisteena. Eniten mielipide-eroja herätti rikoslakiprojektiin ehdotus, jonka mukaan huumausaineen käytön rangaistusasteikko olisi ollut vain sakkoa. Tätä ehdotusta vastustivat etenkin kontrolliviranomaiset ja raittiusjärjestöt, kun taas muun muassa sosiaalialan viranomaiset ja järjestöt tukivat sitä. Myös moniin muihin ehdotuksen kohtiin esitettiin arvostelua.

Tämä esitys on laadittu oikeusministeriössä edellä mainitun ehdotuksen ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta.

Valmistelussa on seurattu muissa pohjoismaissa samanaikaisesti tapahtunutta Wienin yleissopimuksen edellyttämää lainvalmistelua.

8. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksen hyväksymisestä ei aiheudu uusien virkojen perustamistarvetta eikä sillä muutenkaan ole suoranaisia organisatorisia tai taloudellisia vaikutuksia enempää kuin jo Wienin yleissopimuksen ratifiointista johtuu.

9. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

9.1. Esityksen suhde rikoslain kokonaisuudistukseen

Esitys on laadittu osana rikoslain kokonaisuudistusta ja siinä on pääsääntöisesti seurattu kokonaisuudistuksessa noudatettuja periaatteita. Rikoslain kokonaisuudistuksen toista vaihetta koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle lähiaikoina. Suomen on kuitenkin syytä ratifioida Wienin yleissopimus mahdollisimman pian, minkä vuoksi tämä uudistus ehdotetaan toteutettavaksi pikaisesti erillään rikoslain kokonaisuudistuksen toisesta vaiheesta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva hallituksen esitys tullaan antamaan eduskun-

nalle samanaikaisesti rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen kanssa. Siinä yhteydessä ratkaistaan myös oikeushenkilön rangaistusvastuun mahdollinen soveltaminen rahanpesuun ja muihinkin kätkemisrikoksiin.

9.2. Esityksen suhde ETA-sopimukseen

Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen mukaan EY:n rahanpesudirektiivi tulee kosemaan myös Suomea. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että rahanpesu kielletään. Kielto on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa siten, että rahanpesu säädetään rangaistavaksi rikoslaissa. Lisäksi luotto- ja rahotuslaitoksia koskevaan lainsäädäntöön sijoitetaan erityisiä rahanpesun ehkäisemiseen tähtäviä säännöksiä. Rahanpesun kriminalisoinnin täytyy näin ollen tulla voimaan viimeistään samanaikaisesti ETA-sopimuksen kanssa.

9.3. Esityksen suhde muuhun lainsäädäntöön

Nykyinen huumausainelaki on lähes puhtaasti rikosoikeudellinen. Kun sen rikosoikeudelliset säännökset ehdotetaan siirrettäväksi rikoslakiin, on huumausainelaki uusittava kokonaisuudessaan siten, että siihen sijoitetaan hallinnolliset määräykset huumausaineiden luvallisesta käsittelystä ja niiden valvonnasta. Esitys huumausainelaksi annetaan eduskunnalle siten, että se voidaan käsitellä samanaikaisesti tämän esityksen kanssa.

Wienin yleissopimuksen ratifiointi edellyttää muutoksia myös muuhun lainsäädäntöön. Yleissopimuksen tarkoittamaa kansainvälistä yhteistyötä koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan oikeusministeriössä. Myös pankkialaisuussäännöksiin ja eräisiin muihin säännöksiin tarvitaan muutoksia. Hallitus tulee antamaan nämä esitykset eduskunnalle mahdollisimman pian. Huumausainerikoksia koskeva lainsäädäntö voidaan saattaa voimaan jo ennen Wienin sopimuksen ratifiointia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

Laki rikoslain muuttamisesta

16 luku. Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §. Tässä pykälässä säädetään eräiden törkeiden rikosten ilmoittamatta jättämisen rankaisemisesta. Huumausainerikollisuuden vaarallisuuden takia on perusteltua, että myös törkeän huumausainerikoksen ilmoittamatta jättäminen säädetään rangaistavaksi. Se on välttämätöntä myös lainsäädännön johdonmukaisuuden vuoksi, sillä rikoslain 34 luvussa mainitun toisen hengelle ja terveydelle vaarallisen rikoksen ilmoittamatta jättäminen on nykyään rangaistavaa. Ehdotuksen mukaan törkeää huumausainerikosta koskeva säännös syrjäyttäisi rikoslain 34 luvun vaarantamisrikokset, jolloin velvollisuus ilmoittaa vaarallisesta toiminnasta tulisi epäjohdonmukaiseksi, jollei myös törkeää huumausainerikosta lisättäisi tähän pykälään ilmoitettavaksi rikokseksi. Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä vähäisiä kirjoitusteknisiä korjauksia. Muutoin pykälän asiallinen sisältö on ennallaan ja siihen tullaan palaamaan rikoslain uudistuksen myöhemmässä vaiheessa.

32 luku. Kätkemisrikoksista

1 §. *Kätkemisrikos.* Wienin yleissopimuksen 3 artiklan mukaan on kriminalisoitava toisaalta huumausainerikoksella saadun omaisuuden muuntaminen tai siirtäminen sen alkuperän salaamiseksi tai peittämiseksi, toisaalta tällaisen omaisuuden todellisten ominaisuuksien salaaminen tai peittäminen sen alkuperästä tietoisena. Tällainen menettely on luonteeltaan lähellä kätkemisrikoksia, joskin sillä on myös rikoksen suosimisen piirteitä. Kyse on rikoksen jälkeen tapahtuvasta osallisuudesta, joka Suomen oikeudessa on nykyään kriminalisoitu vain kätkemisrikosten ja rikoksen suosimisen tapauksissa. Yleissopimuksen velvoite koskee erityisesti niin sanottua rahanpesua, jota on selostettu yleisperusteluissa.

Yleissopimuksen velvoite rahanpesun kriminalisointiin ehdotetaan toteutettavaksi laajentamalla kätkemisrikosta koskevaa kri-

minalisointia myös rahanpesutilanteisiin. Wienin yleissopimus velvoittaa rahanpesun kriminalisoimiseen vain huumausainerikosten yhteydessä. Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimus puolestaan lähtee siitä, että rahanpesu on kriminalisoitava muunkinlaisen rikollisen toiminnan yhteydessä. Sen vuoksi säännös kirjoitettaisiin jo tässä vaiheessa yleiseksi eikä vain huumausainerikoksia koskevaksi, jolloin se kattaisi muustakin rikollisesta toiminnasta peräisin olevaan omaisuuteen ryhtymisen. Säännös sijoitettaisiin kätkemisrikosta koskevan 32 luvun 1 §:n uudeksi 2 momentiksi.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi ne rahanpesun tekotavat, joiden rankaisemiseen Wienin yleissopimus ja Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimus ehdottomasti velvoittavat. Rangaistavaa olisi siten toisaalta lainkohdassa kuvattu omaisuuden käsittely tarkoituksin peittää sen laitton alkuperä tai avustaa rikoksenteijää, toisaalta omaisuuden laittoman alkuperän peittäminen tai häivyttäminen. Ehdotusta valmisteltaessa harkittiin myös mahdollisuutta kriminalisoida puhdas huumausainerikoksella saadun hyödyn kätkeminen ilman mitään peitelytoimia. Yleisperusteluista käy ilmi, että tällaista säännöstä ei ehdotukseen ole otettu siitäkään huolimatta, että EY:n rahanpesudirektiivi velvoittaa kieltämään myös tällaisen menettelyn. Ei näytä kuitenkaan olevan mahdollista kirjoittaa niin täsmällistä rangaistus-säännöstä, että se todella rajoittuisi vain niiden tapausten kriminalisointiin, joihin se on tarkoitettu. Ei esimerkiksi voi olla tarkoitus, että huumausainerikoksilla elävä rikoksenteijä ei saisi ostaa normaaleja kulutustavaroita, koska elintavasta tietoinen kauppias syöllistyisi ne myydessään rikokseen. Rikoksella saadun hyödyn vastaanottaminen ja käyttö voidaan esimerkiksi rahoituslaitoksilta kieltää niitä koskevissa säännöksissä, eikä kriminalisointia välttämättä tarvita direktiivin noudattamiseen.

Momentin 1 kohdassa mainittaisiin rikoksella hankittujen varojen tai muun omaisuuden vastaanottaminen, muuntaminen, luovuttaminen tai siirtäminen tietoisena omaisuuden alkuperästä. Säännöksen soveltaminen vaatisi tarkoitusta peittää tai häivyttää omaisuuden laitton alkuperä tai avustaa rikoksenteijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Sopimuksen tekstissä puhutaan salaamisesta tai peittämisestä (*conceal or disguise*). Koska sa-

laaminen suomeksi viittaisi liaksi passiivisuuteen, ehdotetaan lakitekstiin sanoja ”peittää tai häivyttää”.

Säännöksessä tarkoitettu omaisuus ei voi olla huumausainetta, koska sen vastaanottaminen on itsessään huumausainerikos. Vaikka laittomasti hankittu huumausaine voidaan katsoa huumausainerikoksella hankituksi ja käytännössä voi useinkin esiintyä tilanteita, joissa tällaiseen rikokseen syyllinen luovuttaa ne tuttavansa kätkeväksi, säännös ei luonteensa vuoksi voi soveltua tilanteeseen. Se ei sovellu huumausaineeseen edes siinä tapauksessa, että kysymyksessä olisi palkkioksi huumausaineen kuljetuksesta saatu huumausaine.

Muuten mikä hyvänsä omaisuus, joka on alun perin saatu rikoksella, tulee kysymykseen. Varat on mainittu erikseen, koska käytännössä useimmissa tapauksissa olisi kyse käteisistä tai esimerkiksi pankkitilillä olevista rahoista. Lain nimenomaisen maininnan mukaan kohteena voisi olla myös niin sanottu surrogaatti eli omaisuus, joka on tullut rikoksella hankitun varallisuuden tilalle, esimerkiksi rahapalkkiolla ostettu auto. Omaisuuden ei myöskään tarvitse olla yksinomaan rikoksella hankituilla varoilla hankittu. Tarkoitettua omaisuutta voi olla esimerkiksi asunto-osake, joka on ostettu osaksi huumekaupan voitoilla ja osaksi muilla varoilla. Säännös edellyttää tietoisuutta tästä hankintatavasta. Tarkkaa tietoa edeltäneen rikoksen yksityiskohdista ei kuitenkaan vaadittaisi, vaan riittävää olisi, että tekijä on mieltänyt omaisuuden rikoksella hankituksi tai tällaisen omaisuuden surrogaatiksi.

Rikoksen keskeisin tekotapa olisi omaisuuden vastaanottaminen, mutta rikos voitaisiin tehdä myös muuntamalla, luovuttamalla tai siirtämällä omaisuutta. Muuntamisella tarkoitettaisiin esimerkiksi rahan vaihtamista toiseksi valuutaksi tai kiinteistön myymistä huumerahoja vastaan. Siirtämistä olisi etenkin normaali pankkisiirtomenettely. Näitä tekotapoja rajaa lainkohdassa vaadittu tekijän tarkoitus peittää tai häivyttää omaisuuden alkuperä tai avustaa rikoksenteikijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.

Tyypillinen tapa avustaa rikoksenteikijää rikoksen salaamisessa olisi ottaa vastaan rikoksella hankittuja varoja säilöön, jossa ne ja siten rikoksenteikijän varallisuuden kasvu eivät paljastu viranomaisille. Esimerkiksi pankin tai vakuutusyhtiön toimihenkilö, joka varojen alkuperän tietäen ja rikoksenteikijää auttaakseen

ottaa vastaan talletuksen tai kertamaksun huomattavan suuresta vakuutuksesta, syyllistyisi tähän tekoon. Oikeudellisten seuraamusten välttäminen voi tarkoittaa esimerkiksi konfiskaation välttämistä. Niinpä varojen vastaanottaminen ulkomaiselta huumausainerikolliselta voi ilman suurempaa peittelyäkin merkitä tässä tarkoitettua rikosta pelkästään siksi, että ulkomaisen oikeusviranomaisen saattaa olla huomattavan hankalaa saada ne konfiskoiduksi Suomesta.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi edellä tarkoitettun omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvien määräämistointen tai oikeuksien peittäminen tai häivyttäminen. Toisin kuin 1 kohta tämä ei edellytä rikoksenteikijän apuna olemista vaan ainoastaan tietoisuutta varojen hankintatavasta. Toisaalta 1 kohdassa ei vaadita, että joihinkin peittelytoimiin olisi jo ryhdytty, vaan pelkkä omaisuuden vastaanottaminen tässä tarkoituksessa riittää.

Peittämistä tai häivyttämistä säännöksen tarkoittamassa mielessä olisi varojen välittäminen siten, että ne vaikuttaisivat laillisesti hankitulta omaisuudelta, esimerkiksi varojen vastaanottaminen vastaavan summan myöntämiseksi lainana. Peittely toteutetaan useimmiten jollakin näennäistoimella, esimerkiksi omaisuuden näennäisellä siirroilla toisen nimiin tai kirjoittamalla kauppa- tai velkakirja, jonka perusteella näyttäisi siltä, että rikoksenteikijän rikoksella hankkima varallisuuden lisäys johtuukin tästä toimesta. Sijainti voidaan peittää esimerkiksi tekaistuilla taloudellisilla siirroilla, joiden mukaan kotimaassa oleva omaisuus olisi siirretty ulkomaille.

Rahanpesudirektiivissä asetetaan luotto- ja rahoituslaitoksille velvollisuus oma-aloitteisesti ilmoittaa viranomaisille epäilyistä rahanpesutapauksista. Tällainen velvollisuus on tarkoitus ottaa myös Suomen näitä laitoksia koskevaan lainsäädäntöön. Velvollisuuden rikominen kriminalisoitaisiin 2 kohdan loppuun sijoitetulla säännöksellä, jonka mukaan myös tässä kohdassa tarkoitettun seikan salaaminen olisi rangaistavaa, jos seikan ilmaisemiseen on velvollisuus. Rikosoikeuden täsmällisyysvaatimus edellyttää, että tällaisesta velvollisuudesta säädetään laissa.

Toisin kuin 1 kohta 2 kohta ei edellytä rikoksella hankittujen varojen vastaanottamista tai muuta ryhtymistä niihin. Peittelyyn tai häivyttämiseen voi siten syyllistyä henkilö, joka

ei ole itse ryhtynyt näihin varoihin. Pörssivälittäjä, joka tietäen joitakin osakekauppoja tehtävän rikoksista hankituilla voitoilla välittää tällaisia kauppia, syyllistyy tarkoitettuun rikokseen.

Salattavien tai peitettävien seikkojen luettelo on pääosin otettu Wienin yleissopimuksesta. Niistä kaikki eivät ole merkittäviä asioita Suomen oikeudellisen järjestelmän kannalta, mutta voivat tulla merkittäviksi kansainvälisissä yhteistyötilanteissa. Ulkomaiset oikeusjärjestelmät saattavat edellyttää rikoksella hankitun voiton kaikkien vaiheiden seuranta ja tämän tapaisissa rikostutkinnassa voi usea mainituista seikoista olla hyvinkin merkittävä.

Ehdotettu 2 momentti olisi uusi kätkemisrikoksen muoto. Siksi myös siinä tarkoitettut tekotavat voisivat tulla rangaistaviksi 32 luvun 2 §:n mukaan törkeänä kätkemisrikoksena, 3 §:n mukaan ammattimaisena kätkemisrikoksena tai 5 §:n mukaan kätkemisrikkomuksena, mikäli näiden rikosten tunnusmerkistö täyttyy. Myös 6 §:n rajoitussäännöstä sovellettaisiin näihin tekotapoihin.

Useat ehdotetussa momentissa mainitut tekotavat täyttävät samalla myös rikoslain 16 luvun 20 §:ssä tarkoitettujen rikosten suosimisen tunnusmerkistön. Kun kätkemisrikos on ankaramman rangaistusasteikon sisältävä erityissäännös, ei tällaisessa tapauksessa ole syytä tuomita myös rikoksen suosimisesta, vaan kätkemisrikoksesta tuomitseminen riittää.

4 §. *Tuottamuksellinen kätkemisrikos.* Kätkemisrikos on rangaistava myös tuottamuksellisenä tämän pykälän nojalla. Ehdotettu uusi kätkemisrikosta koskeva 1 §:n 2 momentti edellyttää tahallisuutta ja sen 1 kohta tarkoittaa peittää tai häivyttää omaisuuden luonne tai auttaa rikoksentehtäjiä. Tämän tyyppisiä tekoja ei ole aihetta kriminalisoida tuottamuksellisina, koska tavoitteena on kriminalisoida juuri tietoinen auttaminen ja salaaminen eikä omaisuuteen ryhtymistä sinänsä. Myöskään Wienin yleissopimus ei velvoita muiden kuin tahallisten tekojen kriminalisoimiseen.

Tuottamuksellisen kätkemisrikoksen soveltamisalan pitämiseksi ennallaan on pykälässä olevaa viittausta muutettava siten, että siinä viitataan vain luvun 1 §:n 1 momenttiin.

6 a §. *Menettämisseuraamus.* Rahanpesun kohteena ollut omaisuus on Wienin yleissopimuksen 5 artiklan mukaan konfiskoitava. Samoin Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimuksen mukaan rahanpesun kohteena ollut

rikoksella hankittu hyöty on konfiskoitava. Pestävä omaisuus on sinänsä rikoksen tuottama hyötyä ja siten konfiskoitavissa jo rikoslain 2 luvun 16 §:n nojalla. Jos kyse kuitenkin on esimerkiksi ulkomailta Suomeen pestäväksi tuodusta huumausainerikoksella saadusta omaisuudesta, ei suomalainen tuomioistuin käsittele lainkaan alkuperäistä huumausainerikosta vaan ainoastaan kätkemisrikosta. Rikoksella saadun hyödyn menettämistä koskeva yleissäännös ei siten voi tulla tällaisessa tapauksessa sovellettavaksi, vaan kohteena olleen omaisuuden (rikosesineen) konfiskoimisesta tarvitaan erityinen säännös.

Ehdotettu säännös ulottuisi kaikkeen 32 luvun 1 §:n 2 momentissa mainitun rikoksen kohteena olleeseen omaisuuteen. Useimmissa tapauksissa kyse olisi käytännössä rahavaroista, mutta muukin omaisuus saattaisi tulla kyseeseen. Säännös on laadittu ehdottomaksi, jotta se täyttäisi Suomen solmimien kansainvälisten sopimusten velvoitteet. Kun kätkemisrikos 1 §:n 2 momentin tilanteissa on aina tahallinen ja kun omaisuuden menettäminen rajoituisi vain kohteena olleeseen omaisuuteen, ei minkäänlaisia poikkeus- tai kohtuullistamissäännöksiä tarvita.

On mahdollista, että sivullisella on kiinnitys taikka pantti- tai pidätysoikeus sellaiseen omaisuuteen, joka tämän pykälän nojalla tuomitaan valtiolle menetetyksi. Vilpittömässä mielessä olevan pantinhaltijan oikeuden suojaamiseksi säännökseen on otettu viittaus rikoslain 2 luvun 16 §:n 4 momenttiin. Sen mukaan pantinhaltija saa maksun menetetyksi tuomitun omaisuuden arvosta.

47 luku. Huumausainerikoksista

1 §. *Huumausainerikos.* Huumausainerikoksen tekotavat on pykälän tunnusmerkistössä ryhmitelty neljään kohtaan. Pykälän 1 kohta koskee eri tapoja laittomasti tehdä huumausaineita, 2 kohta niiden kuljettamista, 3 kohta levittämistä ja 4 kohta hallussapitoa ja käyttöä.

Rangaistavuuden yhteisenä edellytyksenä olisi laittomuus. Voimassa olevassa laissa käytetään sanaa luvattomuus. Koska tilanteiden, joissa huumausaineiden valmistaminen, myynti, hallussapito ynnä muu olisi sallittua, pitää perustua lakiin, on luontevampaa käyttää näissä säännöksissä johdonmukaisesti ilmaisua laittomuus. Laillisen toiminnan on tarkoitettu

tässä yhteydessä kattavan myös kansainvälisen oikeuden ja muiden maiden oikeusjärjestelmien sallimat teot.

Huumausainerikoksen yritys rinnastettaisiin jäljempänä selostettavaan tapaan täytettyyn teokseen. Yrityksen rangaistus määrättäisiin siten samalta rangaistusasteikolta kuin täytetyn rikoksen. Tätä voidaan pitää perusteltuna sen vuoksi, että säännöksessä tarkoitetuissa yritystilanteissa on usein tekijästä riippumatonta, onko rikos jo täyttynyt vai ei. Säännöksessä tarkoitettut tekemuodot ovat myös usein sillä tavoin päällekkäisiä, että yrityksen rinnastaminen täytettyyn rikokseen on aiheellista. Esimerkiksi henkilö, joka jää kiinni rajalla yrittäessään tuoda huumausainetta maahan, on joka tapauksessa pitänyt ainetta hallussaan, mutta luontevampaa on pitää tekoa maahantuonnin yrityksenä.

Ensimmäisenä tekotapana mainitaan valmistaminen. Huumausaineyleissopimuksen terminologiassa valmistaminen (manufacture) tarkoittaa kaikkia menetelmiä, joilla huumausainetta voidaan saada aikaan lukuun ottamatta tuotantoa. Myös valmistamisen yritys olisi rangaistava. Sillä tarkoitettaisiin esimerkiksi tilanteita, joissa kemiallinen valmistusprosessi on jo käynnistetty, mutta se epäonnistuu. Jos huumausaineen aikaansaaminen olisi tällaisessa tapauksessa ollut kemiallisesti mahdotonta, kyseessä olisi rikosoikeuden yleisten oppien mukaan rankaisematon kelvoton yritys, mutta jos epäonnistuminen johtuu vain satunnaisista syistä, yritys olisi rangaistava.

Huumausaineyleissopimuksessa tehdään ero valmistamisen ja tuotannon (production) välillä. Tuotanto tarkoittaa huumausaineyleissopimuksen terminologian mukaan oopiumin, kokalehden, kannabiksen ja kannabishartsin erottamista kasveista, joista sitä voidaan saada. Tällaisessa erityismerkityksessä sanaa tuotanto ei ole tarkoituksenmukaista käyttää rikoslaissa. Erillinen tuotannon kriminalisointi ei myöskään ole käytännössä tarpeen, koska mainittuja aineita erottamalla ne saadaan joka tapauksessa haltuun, ja hallussapito taas on rangaistavaa pykälän 4 kohdan nojalla.

Tärkeimpien huumausainekasvien, nimittäin oopiumiunikon, kokapensaan tai hampun viljely käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena mainittaisiin erikseen. Viljelyn rangaistavuus on huumausainelaissa ollut tulkin- taongelma, joka ehdotuksessa näin selvitetäisiin. Koska mainittuja kasveja voidaan viljellä

muussakin tarkoituksessa kuin huumausaineen tuottamiseksi, mainitaan nimenomaan, että rangaistavaa on vain näiden kasvien viljely käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena.

Huumausainekasvien nimet ovat tässä säännöksessä nykyisen käytännön mukaiset ja ne poikkeavat esimerkiksi huumausaineyleissopimuksen suomennoksessa käytetyistä. Sopimuksessa ja laissa tarkoitetaan samoja kasveja. Kun yleissopimus on Suomessa voimassa alkukielisenä, erilainen terminologia ei voine aiheuttaa tulkintaongelmia.

Viljelemisen yritystä ei ole aiheellista säätää rangaistavaksi. Jo siinä vaiheessa, kun tekijä on kylvänyt tai istuttanut kasvin, hänen on katsottava viljelevän tätä kasvia, joten yritykselle ei juuri jää tilaa. Jos teko jää yritykseksi, olisi usein kysymyksessä kuitenkin niin sanottu kelvoton yritys. Valmistelua koskevan 3 §:n perusteella voitaisiin rangaista jo henkilöä, joka tehdäkseen huumausainerikoksen hankkii huumausaineen valmistamiseen, tuottamiseen tai viljelyyn tarvittavia aineita ja välineitä.

Pykälän 2 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi laitton maahantuonti, maastavienti ja niiden yritys sekä kuljettaminen tai kuljetuttaminen. Yleisperusteluista on käynyt ilmi, miksi salakuljetus on katsottu aiheelliseksi sisällyttää tähän perustunnusmerkistöön. Muutoinkin kuljetus ja kuljetuttaminen käsittää suuren osan maiden rajat ylittävästä salakuljetuksesta. Salakuljetus on kuitenkin syytä mainita tunnusmerkistössä erikseen siksi, että kysymys on yhdestä merkittävimmästä laittoman huumausaineliikenteen ilmiöstä.

Kuljettaminen edellyttää luonnollisesti tietoisuutta siitä, että aine on huumausainetta.

Salakuljetuksen yritys rinnastettaisiin täytettyyn rikokseen. Se on siksikin aiheellista mainita erikseen, että laittoman maahantuonnin tai maastaviennin yrityksestä voi olla kysymys sellaisissakin tilanteissa, joissa huumausaineita ei varsinaisesti kuljeteta tai kuljetuteta. Esimerkiksi salakuljetuksen yritykseksi on katsottava se, että virheellisin tiedoin pyritään hakemaan maahantuonti- tai maastavientilupa huumausaineelle. Kuljettamisen tai kuljetuttamisen muuta yritystä ei ole katsottu tarpeelliseksi erikseen säätää rangaistavaksi. Käytännössä mahdollisiin kuljetuttamisen yrityksiin soveltuisivat muut rangaistavat tekotavat kuten hallussapito tai hankkimisen yritys.

Pykälän 3 kohdassa mainittaisiin erilaiset

levittämisen ja levittämisen yrityksen muodot. Esimerkkeinä näistä luetellaan myyminen, välittäminen ja toiselle luovuttaminen. Yleissopimuksessa luetellaan muitakin tekotapoja kuten kaupaksi tarjoaminen. Se niin kuin muut levittämisen ja sen yrityksen muodot tulisivat ehdotetun muotoilun mukaan rangaistaviksi. Esimerkiksi kaupaksi tarjoaminen tai tarjoaminen ilmaiseksi tuttavallekin on levittämisen yritystä.

Välittämisellä tarkoitetaan huumausaineen toimittamista myyjältä tai muulta luovuttajalta hankkijalle. Välittämistä on myös ostajan tai myyjän hankkiminen jollekin huumausainerälle. Sitä ei toisaalta ole ainakaan pelkän yleisluonteisen tiedon välittäminen siitä, mistä huumausainetta olisi hankittavissa. Jos tällaista kolmannen henkilön myötävaikutusta huumausaineen liikkeeseen luovuttajalta hankkijalle ei pidetä välittämisenä, se voidaan kuitenkin rangaista avunantona levittämiseen tai hankkimiseen tai näiden yritykseen, jos se on ilmennyt konkreettisena avunantona rikoksen täytäntöpanotoimeen.

Myös lääkäri voi toiminnassaan syllistyä tässä tarkoitettuun levittämiseen. Periaatteet, joiden mukaan lääkäreillä on oikeus määrätä huumausaineita, joita ovat tässä yhteydessä yleensä psykotrooppiset aineet, eivät kuitenkaan ole aivan selvät. Joka tapauksessa silloin, kun lääkäri tietää, ettei lääkkeen määräämiseen olisi ollut lääketieteellisiä perusteita esimerkiksi käsitteessään, että lääke luovutetaan edelleen, hänellä ei ole oikeutta sitä määrätä ja sitä määrätessään hän syllistyy huumausainerikokseen. Samoin levittämiseen syllistyy potilas myydessään tällaiset lääkkeet eteenpäin, vaikka ne olisi saatu lääkemääräyksellä. Käytännössä voi kuitenkin esiintyä rajatapauksia, joissa on vaikea ratkaista, milloin lääkärin menettely on laitonta huumausaineen levitystä. Toinen lääkäri saattaa pitää perusteltuna määrätä voimakasta kipulääkitystä, vaikka toinen ei sitä määräisi. Maassamme on lisäksi varsin tavallista sellainen itselääkitys, että esimerkiksi samassa taloudessa elävät luovuttavat lääkkeitä toisilleen. Maallikko tuskin edes tietää lääkkeiden sisältävän kansainvälisten sopimusten lueteloissa olevia huumausaineita. Jollei puutuva tietoisuus poista rangaistusvastuuta, tällaisissa tilanteissa on usein syytä soveltaa toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä.

Nykyisessä huumausainelaissa säädetään huumausainerikoksena rangaistavaksi myös lääkemääräyksen tai muun huumausaineen

saantiin oikeuttavan asiakirjan luvaton luovuttaminen. Tällainen säännös ei ole tarpeen. Yrityskin hankkia laittomasti huumausaineita on rangaistavaa huumausainerikosta koskevan säännöksen perusteella. Jos lääkemääräys, joka luonnollisesti on tarkoitettu ainoastaan henkilökohtaiseen käyttöön, luovutetaan toiselle, kyse olisi huumausaineen levittämisen yrityksestä.

Levittämisen yritys olisi myös rangaistava. Oikeuskäytännössä on eräässä tapauksessa levittämisen yrityksenä pidetty jo tilannetta, jossa syytetty oli saapunut huumausaineita myyvien henkilöiden asunnolle tarkoituksin saada huumausainetta levitettäväkseen, mutta joutunut välittömästi poliisien kiinni ottamaksi (KKO 1985 II 8). Normaalin kielenkäytön mukaan tämä ei vielä olisi levittämisen yritystä. Huumausainerikoksissakin on noudatettava tavanomaisia rikosoikeudellisia tulkintaperiaatteita. Mainitun tapauksen kaltaista toimintaa ei olisi vielä pidettävä levittämisen yrityksenä, mutta se voitaisiin rangaista yrityksenä hankkia huumausainetta pykälän 4 kohdan perusteella.

Pykälän 4 kohdassa säädetään huumausainerikoksena rangaistavaksi laitton hallussapito, hankinnan yritys ja käyttö. Laittomaan hallussapitoon voi syllistyä muukin kuin huumausaineen lopullinen käyttäjä, esimerkiksi käyttäjän tuttava, joka ottaa säilytettäväkseen huumausaineen. Huumausaine voi joutua jonkun haltuun sattumaltakin, ilman että hän olisi sitä itselleen hankkinut. Huumausainetta voidaan esimerkiksi lähettää siitä tietämättömän henkilön postista noudettavaksi. Kun vastaanottaja saa tietää, että hänen hallussaan on huumausainetta, eikä toimita sitä viranomaisille, hänet voidaan tuomita laittomasta hallussapidosta rangaistukseen. Uuteen huumausainelakiin on tarkoitus sisällyttää määräys siitä, että huumausaineen haltuunsa saanut henkilö on velvollinen toimittamaan sen poliisille.

Hyvinkin lyhytaikainen hallussapito riittäisi. Hallussapidon ei tarvitse merkitä huumausaineen fyysistä hallintaa. Hallussapidosta on kysymys esimerkiksi silloin, kun huumausaine on jossakin tekijän noudettavissa. Tekijällä ei myöskään tarvitse olla mitään yksinomaista oikeutta tai hallintaa huumausaineeseen. Esimerkiksi seurueessa, joka on hankkinut huumausaineen yhdessä käytettäväksi, syllistyy jokainen tämän huumausaineen hallussapitoon, ei ainoastaan se, joka tuo aineen käyttötilaisuuteen.

Myös huumausaineen hankkimisen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi. Tällainen voisi olla esimerkiksi ostoyritys.

Yleisperusteluissa mainituista syistä on päädytty ratkaisuun, jonka mukaan myös huumausaineen käyttö säilyy rangaistavana. Rikoslakiprojektin ehdotuksessa käyttö esitettiin rangaistavaksi erityissäännöksen mukaan ainoastaan sakolla. Lausunnoissa esitetyn arvostelun vuoksi rangaistavuutta ei ehdoteta tällä tavoin lievennettäväksi, vaan käyttö ehdotetaan otettavaksi osaksi huumausainerikoksen tunnusmerkistöä. Samalla vältetään käytön ja hallusapidon rajanveto-ongelmilta, kun molemmat tekotavat ovat saman säännöksen alaisia. Vaikka käytön rangaistusasteikko näin ulottuisikin kahteen vuoteen vankeutta, käytännössä pelkkä käyttäminen ilmeisesti tullaan nykyiseen tapaan rankaisemaan vain sakolla ja vankeusrangaistuksia käytetään vain erityisen poikkeuksellisisa tapauksissa.

Käyttämisen yritystä ei ole aiheellista säätää erikseen rangaistavaksi. Useimmissa tapauksissa käyttämistä yrittänyt on jo syyllistynyt huumausaineen laittomaan hallussapitoon.

Rikoksentehtäjä syyllistyy usein käytännössä useaan samaan erään kohdistuvaan huumausainerikokseen, esimerkiksi tuomalla ainetta maahan, levittämällä sitä ja käyttämällä itse siitä osan. Tällaisessa tapauksessa tekoa olisi pidettävä vain yhtenä huumausainerikoksena. Tuomioistuimen päätöksessä on tietenkin yksilöitävä, millä tavoin tekijä on menetellyt, mutta esimerkiksi maahantuontia ja levittämistä ei yleensä pidettäisi eri rikoksina eikä rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisen rangaistuksen määrittämisestä sovellettaisi. Nykyisen huumausainelain 9 §:ssä on erityinen konkurenssisäännös, jonka mukaan samaa huumausaine-erää koskevista rikoksista tuomitaan vain yksi rangaistus. Tällaista erityissäännöstä ei enää tarvita, koska eri tekomuodot ovat saman rangaistus-säännöksen alaisia ja samaan tulokseen päädyttään yleisten konkurenssiperiaatteiden nojalla.

2 §. *Törkeä huumausainerikos.* Rikoslain uudistuksessa noudatetun tavan mukaisesti huumausainerikoksenkin törkeä tekomuoto määriteltäisiin luettelemalla laissa tyhjentyvästi ne tapaukset, joissa rikos voidaan katsoa törkeäksi. Lisäksi vaadittaisiin, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Ankaroittamisperusteena mainittaisiin ensisikin huumausaineen erityinen vaarallisuus ja suuri määrä. Erityisen vaaralliseksi katsotut

huumausaineet on luonnehdittu 5 §:n määritelmäsäännöksessä. Sen mukaan esimerkiksi kanabistuotteita ei pidettäisi erittäin vaarallisina.

Suurta määrää ei voida ilmaista täsmällisesti esimerkiksi kiloissa. Se vaihtelee aineittain, ja arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös huumausaineen voimakkuuteen. Yksi tapa suhteuttaa eri aineiden määriä toisiinsa on tavamukaiset kerta-annokset.

Suomessa törkeäksi huumausainerikokseksi on katsottu jo parin hasiskilon maahantuonti. Tämä on ollut perusteltua maamme suppeisiin huumausainemarkkinoihin nähden. Yhä enemmän on kuitenkin tullut ilmi tapauksia, joissa Suomen kautta on pyritty kuljettamaan huumausaineita muidenkin maiden markkinoille. Arvioitaessa, mikä on suuri määrä, joudutaan tämän vuoksi kiinnittämään yhä enemmän huomiota myös kansainväliseen mittapuuhun. Euroopan markkinoilla ovat satojen kilojen takavarikot olleet suhteellisen tavallisia.

Toisena ankaroittamisperusteena tunnusmerkistössä mainittaisiin se, että rikoksen tekemisessä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä. Vastaava ankaroittamisperuste on omaksuttu useissa muissakin tunnusmerkistöissä. Yleensä tällaisessa tilanteessa on samalla kyse suuresta määrästä huumausainetta, mutta on mahdollista, että esimerkiksi laajamittaiseen toimintaan pyrkinyt rikoksentehtäjä jää kiinni aivan toimintansa alkuvaiheessa ehtimättä vielä kohdistaa toimintaansa suureen huumemäärään. Samoin voidaan ajatella markkinoilla jostakin syystä poikkeuksellisen arvokasta huumausainetta, jonka levittämällä pieninäkin määrinä voidaan tavoitella huomattavaa hyötyä.

Pykälän 3 kohdassa mainittaisiin rikoksen tekeminen huumausainerikosten laajamittaiseen toteuttamiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Tällä perusteella esimerkiksi kuriiri, joka tuo maahan sinänsä pienehkön erän huumausainetta, voisi syyllistyä törkeään huumausainerikokseen.

Pelkkä yhteistoiminta huumausaineiden hankkimiseksi ei vielä olisi 3 kohdassa tarkoitettua organisoitumista. Varsinkin Suomen kaltaisessa maassa, jossa huumausaineiden avointa katukauppaa ei esiinny, vaan huumausaineet yleensä välittyvät pienissä ryhmissä luottamuksellisten suhteiden välityksellä, näihin suhteisiin liittyvä yhteistoiminta on suorastaan sääntö. Niin sanotuissa suurissa huumausainejutuissa, joissa huumausaineen kulku käyttäjäkunnalle

on paljastunut, näyttää jälkikäteen siltä, että toiminta olisi ollut organisoitua yhden toimies-
sa maahantuoja, toisten taas välittäessä huume-
erät käyttäjille. Säännöksen tarkoittamaa
osallistumista järjestäytyneeseen ryhmään tämä
ei kuitenkaan ole, ellei työnjakoa ole erityisesti
suunniteltu huumausainerikosten laajamittaista
toteuttamista varten. Toisin sanoen säännös
edellyttää sitä, että tekijät ovat etukäteen or-
ganisoituneet ryhmäksi, jossa on jossakin mää-
rin eriytynyt työnjako ja suunnitelma laajamit-
taisesta rikollisesta toiminnasta.

Ankaroittamisperusteen soveltaminen edel-
lyttää tietoisuutta siitä, että oma osuus on
osallistumista tällaisen ryhmän toimintaan.
Toisaalta oman osuuden ei itsessään tarvitse
muuten olla törkeä huumausainerikos. Ryhmä-
toiminnan ei tarvitse olla toteutunut laajamit-
taisena. Riittää, kun toiminta on järjestetty
huumausainerikosten laajamittaista tekemistä
varten.

Neljäntenä ankaroittamisperusteena mainit-
taisiin se, että huumausainerikoksessa aiheute-
taan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai ter-
veyden vaaraa. Peruste täydentää 1 kohdassa
mainittua erittäin vaarallista huumausainetta,
missä kuitenkin tarkoitetaan nimenomaan hu-
mausaineena hengelle ja terveydelle vaarallisia
aineita. Tässä ankaroittamisperusteessa on ky-
symys muista seikoista, jotka tekevät huuma-
sainerikoksesta hengelle tai terveydelle vaaral-
lisen. Esimerkiksi huumausaineiden epäpuhtau-
det voisivat johtaa tämän perusteen käyttöön.

Viimeksi mainitun ankaroittamisperusteen
soveltaminen edellyttäisi konkreettista vaaraa
samalla tavoin kuin esimerkiksi rikoslain ko-
konaisuudistuksen toisessa vaiheessa ehdotetta-
vissa törkeää tuhotyötä ja törkeää terveyden
vaarantamista koskeissa säännöksissä. Pelkän
abstraktisen vaaran vaatimus ei ole tarpeeksi
täsmällinen rikoksessa, jonka rangaistusastei-
ko ulottuu kymmenen vuoden vankeuteen
saakka.

Vaaran aiheuttamista koskevat säännökset
muissa rikoslain luvuissa syrjäytyisivät, jos
kysymys on huumausaineilla aiheutetusta
konkreettisesta hengen tai terveyden vaarasta.
Siksi peruste on välttämätöntä mainita tässä
yhteydessä ankaroittamisperusteena. Jos hu-
mausainerikoksella aiheutetaan toiselle kuole-
ma tai terveydellinen vaurio, voidaan soveltaa
näiden aiheuttamista koskevia rangaistussään-
nöksiä huumausainerikosten ohella rikosten
yhtymistä koskevien periaatteiden mukaisesti.

Pykälän 5 kohdassa mainittaisiin huumaus-
aineiden levittäminen alaikäisille tai muuten
häikäilemättömällä tavalla. Alaikäisiä on syytä
erityisesti suojella huumeilta. Wienin yleissopi-
muksen 3 artiklassa mainitaan koventamisper-
usteina alaikäisten joutuminen rikoksen uhriksi
ja rikoksen tekeminen koulussa. Alaikäisellä
tarkoitetaan tässä kuten muuallakin lainsäädän-
nössä alle 18-vuotiasta. Erityisen häikäile-
mätöntä olisi esimerkiksi huumausaineiden le-
vittäminen niiden vaikutuksia tuntemattomille
sellaisissa määrin, että virheellisestä annostelusta
voi olla kohtalokkaat seuraukset. Erityisen
häikäilemätöntä toimintaa voisi olla myös hu-
mausaineen levittäminen uusien asiakkaiden
hankkimiseksi, varsinkin jos kyseessä on erit-
tään vaarallinen huumausaine.

Jotta huumausainerikos voitaisiin katsoa tör-
keäksi, sen tulisi täyttää vähintään yksi edellä
mainituista perusteista, ja lisäksi teon tulisi olla
myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Esi-
merkiksi se, että kyseessä on erittäin vaaralli-
nen huumausaine, ei yksinään riittäisi teke-
mään rikosta törkeäksi. Tällaisen aineen käyt-
töä, hallussapitoa omaa käyttöä varten tai
pienen määrän luovuttamista toiselle käyttäjäl-
le ei voida pitää kokonaisuudessaan törkeänä.

Wienin yleissopimuksen 3 artiklan 5 koh-
dassa mainitaan muitakin seikkoja, joiden suh-
teen yleissopimukseen liittyneet valtiot sitoutu-
vat siihen, että niiden tuomioistuimet ja muut
viranomaiset voivat ottaa ne huomioon harkit-
taessa huumausainerikoksen vakavuutta, esi-
merkiksi rikoksen tekeminen rangaistuslaitok-
sissa ja viranomaisten sekaantuminen rikok-
seen. Näitä ei ole pidetty tarpeellisena sisällyt-
tää ankaroittamisperusteisiin, eikä yleissopimus
edellytäkään, että ne välttämättä johtaisivat
tavallista ankarampaan rangaistukseen. Niiden
on kuitenkin yleensä katsottava olevan asioita,
joihin muutoinkin rangaistuksen mittaamisessa
kiinnitetään huomiota.

Myös törkeän huumausainerikoksen yritys
olisi rangaistava. Perusmuodossa eli 1 §:n hu-
mausainerikoksessa yritys on tarpeellisessa
määrin rinnastettu rangaistavuudeltaan täytet-
tyyn rikokseen. Kun törkeä huumausainerikos
on perusrikoksen törkeämpi muoto, sitä kos-
keva säännös tulee sovellettavaksi myös 1 §:ssä
mainittuihin yrityksiin.

3 §. *Huumausainerikoksen valmistelu.* Huu-
mausainerikoksen valmistelusta tuomittaisiin
se, joka tehdäkseen 1 §:n 1—3 kohdassa tarkoi-
tetun huumausainerikoksen valmistaa, tuo

maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuvan välineen, tarvikkeen tai aineen. Nykyisen lain mukaan vain törkeään huumausainerikoksen valmistelu on rangaistavaa, joten ehdotus merkitsee rangaistavuuden laajennusta. Wienin yleissopimus edellyttää valmistelun rankaisemista myös huumausainerikoksen perusmuodon yhteydessä. Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Asteikko tulisi siten olemaan sama kuin huumausainerikoksessa ja sen yrityksessä. Vaikka valmistelu on periaatteessa vähemmän moitittavaa kuin pitemmälle menevä toiminta eli yritys, tässä rikoksessa on mahdollista, että valmistelu tähtää suurten ainemäärien levittämiseen, jolloin kahden vuoden maksimirangaistus on tarpeen.

Rangaistavan valmistelun piiristä rajattaisiin pois 1 §:n 4 kohdassa mainittujen tekotapojen eli hallussapidon ja käytön valmistelu. Käytön valmistelua, esimerkiksi hasispiipun tai injektoruiskun hankkimista, ei ole tarvetta rangaista. Hallussapidon valmistelu ei käytännössä juuri tule kysymykseen. Joka tapauksessa teko tulee rangaistavaksi huumausainerikoksena silloin, kun tekijä saa huumausainetta haltuunsa.

Huumausainerikoksen valmistelun tekotavat on kuvattu samalla tavoin kuin rahanväärennyksen ja maksuvälinepetoksen valmistelussa. Rangaistavaa olisi siten välineiden, tarvikkeiden tai aineiden valmistaminen, maahantuonti, hankkiminen ja vastaanottaminen. Nämä tekotavat on tarkoitettu soveltumaan kaikkiin tapoihin, joilla välineitä, tarvikkeita tai aineita saadaan haltuun tai käyttöön. Ei ole välttämättöntä, että tarpeet tulisivat rikosentekijän omaksi, vaan esimerkiksi kuljetusvälineen vuokraaminenkin täyttäisi tunnusmerkistön. Päätös entuudestaan rikosentekijän hallinnassa olleiden välineiden ja aineiden käyttämisestä sellaisenaan huumausainerikoksen tekemiseen ei kuitenkaan olisi säännöksessä tarkoitettua valmistelua.

Välineellä ja tarvikkeella tarkoitetaan paitsi laboratoriovälineitä, joilla huumausainetta voidaan kemiallisesti valmistaa, myös välineitä, joita muuten voidaan käyttää huumausainerikoksen tekemisessä. Jälkimmäisestä voidaan mainita esimerkkinä auto, johon on tehty muutoksia salakuljetusta varten. On huomattava, että huumausainerikoksen tekemiseen tarvittavat välineet ovat säännönmukaisesti yleisesti kaupan olevia, pääasiassa laillisin tarkoituksiin liittyviä hyödykkeitä. Ratkaistaessa, on-

ko tällaisten tarpeiden hankinnassa kyse huumausainerikoksen valmistelusta, joudutaan yleensä ottamaan huomioon muitakin seikkoja kuten rikossuunnitelma.

Raha ei ole säännöksessä tarkoitettu väline. Se lienee selvää pelkästään sillä perusteella, että sitä ei erikseen mainita välineiden, tarvikkeiden ja aineiden ohella. Vaikka raha onkin vaihdannan väline ja siten keskeinen huumausainerikosten tekemisessä, ei oikeusturvasyistä ole syytä säätää rangaistavaksi sitä, että huumausainerikosta itse valmisteleva hankkii rahaa. Lisäksi tällaisissa tapauksissa on aina syytä säilyttää tehokkaan katumisen mahdollisuus. Näkökohta muodostuu entistä tärkeämmäksi, kun valmistelun rangaistavuus ulotetaan huumausainerikoksen perusmuotoon. Siten esimerkiksi henkilöä, joka ottaa tuttavaltaan rahaa ostaakseen ulkomaanmatkalla tälle huumausaineita, mutta päättääkin rangaistavaan hankintayritykseen syyllistymättä olla niitä ostamatta, ei ole syytä rangaista. Toimeksiantajan on sen sijaan jo tällä menettelyllään katsottava yrittäneen huumausaineen hankintaa ja hänen osaltaan kysymys on rangaistavasta yrityksestä. On huomattava, että lakiehdotus kokonaisuudessaan sisältää nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmat ja rangaistavuutta laajentavat säännökset siitä, miten huumausaineiden rahoitus tulisi rangaistavaksi.

Aineella tarkoitetaan sekä raaka-aineita, joista huumausainetta valmistetaan, että aineita, joita voidaan käyttää huumausaineiden valmistusprosessissa. Raaka-aineita ovat huumausainekasvien siemenet ja taimet. Osa valmistusprosessissa käytettävistä aineista on sellaisia, jotka on luetteloitu Wienin yleissopimuksen luetteloissa I ja II. Luetteloissa mainituilla aineilla on kuitenkin myös laillisia käyttötarkoituksia. Siksi aineidenkin hankinnassa voidaan joutua pohtimaan, onko kysymys huumausainerikoksen valmistelusta. Näyttöongelmat ratkeavat helpommin, jos kyseessä on sellainen aineiden ja välineiden koostumus, jota tiedetään käytettävän huumausaineiden valmistamiseen.

Säännös koskisi, kuten valmistelukriminalisoinnit yleensäkin, rikoksen yritystä varhaisempaa toimintaa. Siksi se on rajattu sanoilla ”tehdäkseen 1 §:n 1—3 kohdassa tarkoitettun rikoksen” tarkoittamaan vain oman rikoksen valmistelua. Jos tässä pykälässä mainitulla toiminnalla on tarkoitus edistää toisen rikoksen-

tekijän rikosta, kyse ei olisi valmistelusta, vaan yleensä 4 §:n mukaisesta huumausainerikoksen edistämisestä.

Jos tekijä on syyllistynyt huumausainerikokseen, ei valmistelusta normaalien rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan rangaistaisi erikseen.

4 §. *Huumausainerikoksen edistäminen.* Huumausainerikoksen edistäminen olisi nykyiseen huumausainelakiin verrattuna uusi tunnusmerkistö. Osa siinä tarkoitetuista teoista tulisi nykyisen lain mukaan rangaistaviksi törkeään huumausainerikoksen valmisteluna. Wienin yleissopimus vaatii pykälässä tarkoitettujen tekojen kriminalisoimista. Nämä teot ovat usein luonteeltaan lähellä osallisuutta.

Pykälän 1 kohdassa mainittaisiin välineiden, tarvikkeiden tai aineiden valmistaminen, kuljettaminen, luovuttaminen tai välittäminen huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten. Välineillä, tarvikkeilla ja aineilla tarkoitetaan samaa kuin huumausainerikoksen valmistelussa.

Valmistaminen, kuljettaminen, luovuttaminen ja välittäminen tekotapoina eivät aiheuttane tulkintaongelmia. Välineitä tai aineita pitää valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten. Valmistamista tai luovuttamista esimerkiksi muuta kuljetusta varten ei ole syytä sisällyttää tähän tunnusmerkistöön, koska kuljetus itsessään on rangaistavaa ja kuljetusvälineiden hankkiminen huumausainerikoksen tekemiseksi on rangaistavaa 3 §:n perusteella.

Säännös edellyttää tietoisuutta välineiden ja aineiden käyttötarkoituksesta. Se ei edellytä tarkoitustahallisuutta siten, että tekijä tarkoittaisi niitä käytettävän tähän tarkoitukseen. Rangaistavuus ei myöskään edellytä, että aineita ja välineitä todella tullaan käyttämään. Ilmaisulla "käytettäisiin" on tarkoitus kattaa sekä se, että välineitä, tarvikkeita ja aineita parhaillaan käytetään, että se, että niitä tultaisiin tulevaisuudessa käyttämään lainkohdassa mainittuun tarkoitukseen.

Pykälän 1 kohdassa mainitut tekotavat ovat pitkälti samanlaisia kuin huumausainerikoksen valmistelun tunnusmerkistössä. Näiden säännösten välinen ero on siinä, että valmistelu koskee oman rikoksen valmistelua ja tässä kohdassa taas on kyse toisen tekemän tai suunnitteleman rikoksen edistämisestä.

Pykälän 2 kohdan tunnusmerkistössä mainit-

taisiin tilanne, jossa rahoittamalla edistetään huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka pykälän 1 kohdassa mainittua toimintaa. Tällaisesta rahoituksesta mainitaan nimenomaisesti esimerkkinä tavallisin, varojen lainaaminen. Muutkin rahoitustavat tulevat kysymykseen, esimerkiksi pääoman sijoittaminen yhtiöön, jonka toimintaan huumausainerikokset kuuluvat. On huomattava, että nimenomaan rahoitustoimissa voidaan pyrkiä hyvinkin mutkikkaisiin järjestelyihin rahoitusluonteen häivyttämiseksi.

Tunnusmerkistö edellyttäisi, että rahoitus edistää huumausainerikoksen tekemistä eli että jokin luetelluista rikoksista ainakin jossakin määrin tämän rahoituksen vuoksi tehdään. Rahoittajalta ei kuitenkaan vaadittaisi täsmällisempää käsitystä tästä rikoksesta, vaan pelkkä tietoisuus siitä, että varat käytetään tähän tarkoitukseen riittää. Siten kohta laajentaa rangaistavuutta yllytyksen ja avunannon rangaistavuudesta, josta rahoitustoiminnassa sinänsä voi olla kysymys, hyvin organisoituneessa toiminnassa tekijäkumppanuudestakin, mutta jossa kuitenkin rahoittajan psyykkinen suhde konkreettiseen rikokseen on läheisempi. Rahoittajan ei siis esimerkiksi tarvitse tietää, mistä konkreettisesta rikoksesta on kysymys, esimerkiksi kuljetuksesta vai kaupasta ja milloin tämä rikos tehdään.

Rangaistusasteikko olisi ehdotuksen mukaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Enimmäisrangaistus on tunnusmerkistöjen läheisen sukulaisuuden vuoksi sama kuin huumausainerikoksen valmistelussa. Tässäkin rikoksessa saattaa olla kysymys olennaisesta myötävaikutuksesta laajamittaiseen huumausainerikollisuuteen. Rangaistusasteikkoa ei kuitenkaan ole syytä säätää törkeimpien huumausainerikosten enimmäisrangaistusten tasolle, vaikka objektiivisesti arvioiden tässä pykälässä tarkoitetuilla teoilla voi olla aivan ratkaiseva merkitys näihin rikoksiin. Tunnusmerkistössä tarkoitetaan kuitenkin siinä määrin välillistä myötävaikutusta, ettei sitä yleensä voida rinnastaa tuomittavuudeltaan varsinaiseen osallisuuteen.

Jos myötävaikutus olisi niin läheistä, että tekijä olisi katsottava tekijäkumppaniksi tai osalliseksi huumausainerikokseen, huumausainerikoksen edistämistä koskeva säännös syrjäytyisi. Tämä on säännöksessä ilmaistu toissijaisuuslausekkeella, jonka mukaan edistämissäännöstä ei sovelleta, jos teko on rangaistava

huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena. Huumausainerikoksen avunannon rangaistusasteikko on nykyisten osallisuussäännösten mukaan enintään 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta. Se on siten lievemmin rangaistava kuin huumausainerikoksen edistäminen, ja esimerkiksi rahoittaja pääsee periaatteessa lievemmällä rangaistuksella, jos hänen toimintansa on katsottava avunannoksi huumausainerikokseen. Jos kuitenkin tällainen rahoitus ansaitsisi ankaramman rangaistuksen kuin 1 vuosi ja 6 kuukautta, tapauksessa lienee jo kyse törkeästä huumausainerikoksesta.

5 §. *Määritelmät.* Huumausaineen käsite on ehdotettujen säännösten soveltamisen kannalta keskeinen. Tähän lukuun ei kuitenkaan ehdoteta otettavaksi huumausaineen määritelmää, vaan pykälän 1 momentissa viitattaisiin uuden huumausainelain määritelmään. Tällä tavoin varmistettaisiin, että määritelmä on kummasakin laissa samansisältöinen.

Huumausainelaissa huumausaineeksi määriteltäisiin kansainvälisillä yleissopimuksilla huumaus- tai psykotrooppisiksi aineiksi luetellut aineet. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä on tärkeää, että huumausaineen määritelmässä pitäydytään kansainväliseen yhteisymmärrykseen eikä määritelmää kansallisin päätöksin tästä sisällöllisesti laajenneta tai supisteta. Huumausainekasveista ei kansainvälisissä sopimuksissa ole kuitenkaan mainittu muita kuin oopiuminikko, kokapensas ja hampuu. Johdonmukaisuuden vuoksi on tarpeen, että muutkin luetoissa mainittuja aineita sisältävät kasvit rinnastettaisiin näihin. Siksi huumausainelaissa annettaisiin mahdollisuus määritellä asetuksella huumausaineeksi myös tällaiset kasvit. Silloin esimerkiksi katinoni- ja katiini-nimisiä huumausaineita sisältävä khat-niminen kasvi voitaisiin lukea huumausaineeksi. Huumausainelakiin on tarkoitettu sisällyttää säännös siitä, miten huumausaineluetteloa pidetään saatavilla.

Erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi määriteltäisiin 2 momentin mukaan huumausaine, jonka käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet.

Esimerkiksi heroini on tyyppinen sellainen huumausaine, joka voi johtaa yliannostuskuolemaan. Useat muutkin aineet voivat hyvin suurina määrinä aiheuttaa kuoleman. Tässä ei kuitenkaan tarkoiteta sellaista teoreettista mahdollisuutta, joka liittyyisi vaikkapa suunnatto-

man suolamäärän syöntiin, vaan yliannostuskuoleman mahdollisuutta tavallisen käytön yhteydessä.

Lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva terveydenvaara voi tarkoittaa keskushermoston vaurioita, jotka syntyvät kertakäytöstä tai joistakin käyttökerroista. Tällaisten tiedetään liittyvän esimerkiksi LSD:hen tai crackiin. Vakava terveydellinen vaurio voi kuitenkin kohdistua muuhunkin kuin keskushermostoon. Esimerkiksi amfetamiinin ja kokaiinin tiedetään suhteellisen lyhytaikaisellakin käytöllä vaurioittavan monipuolisesti elimistöä.

Pykälän 2 momenttia on tarkoitus tulkita aineen ominaisuuksia koskevan tiedon perusteella. Luonnollisesti käyttäjät pyrkivät torjumaan näitä vaikutuksia. Se, että joku käyttäjä onnistuu pitempäänkin käyttämään ainetta ilman terveydellisiä vaurioita, ei tarkoita, ettei se olisi tarkoitettussa mielessä vaarallinen. Sitä vastoin tietyssä tilanteessa nautittuihin huumausaineisiin liittyvä terveydellisen vaurion vaara, esimerkiksi sikiön terveydelle aiheutetut vauriot odottavan äidin käyttäessä huumausainetta, ei olisi säännöksessä tarkoitettua.

Voimakkaat vieroitusoireet tarkoittavat aineista aiheutuvaa fyysistä riippuvuutta. Vieroitusoireet on kuitenkin täsmällisempi ilmaisu kuin riippuvuus, jonka tulkinta on epäselvää siksi, että riippuvuus voi olla henkistä ja sosiaalistakin laatua. Vieroitusoireet ilmenevät kipu- ja tuskatiloina, jotka ovat selvemmin havaittavissa. Sellaisia aiheutuu esimerkiksi oopiumista tehdyistä huumausaineista mutta ei kannabiksesta.

6 §. *Menettämisseuraamus.* Nykyisen huumausainelain menettämissäännös (7 §) on varsin ankara. Huumausaine on aina tuomittava valtiolle menetetyksi, ja jos se on siirtynyt toiselle taikka hukattu tai hävitetty, on sen arvo kokonaan tai osaksi tuomittava menetetyksi. Hukkaamiseksi on oikeuskäytännössä tulkittu myös huumausaineen käyttäminen. Pykälän 2 momentissa annetaan erityisiä säännöksiä kuljetusvälineiden ja niiden arvon menetetyksi tuomitsemisesta. Tältä osin menettämisseuraamus on joissakin tapauksissa pakollinen ja voi johtaa kohtuuttomiin tuloksiin. Lisäksi on huumausainelain mukaan noudatettava, mitä rikoslaissa on säädetty rikoksen tuottaman hyödyn ja rikoksentekovälineen menettämisestä.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa tullaan myös konfiskaatiota koskevat yleissäännökset

uudistamaan. Huumausainerikosten osalta ei kuitenkaan voida jäädä odottamaan tämän uudistuksen valmistumista. Siksi tämä pykälä on laadittu väliaikaisratkaisuksi noudattaen kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa uudistetun säännöstelyrikoksia ja salakuljetusta koskevan rikoslain 46 luvun säännöksissä omaksuttua linjaa. Siten menettämisseuraamusta käytettäisiin vain turvaamistoimenpiteenä, ei rangaistuksena. Menettämissäännöksessä säädettäisiin huumausaineen ja rikosten-tekovälineiden sekä huumausainerikoksen edistämiseen käytettyjen varojen menettämisestä. Lisäksi sovellettaisiin rikoslain yleistä säännöstä rikoksen tuottaman hyödyn menettämisestä.

Rikoksen kohteena ollut huumausaine olisi vaarallisuutensa vuoksi 1 momentin mukaan aina tuomittava valtiolle menetetyksi. Mitään poikkeusta tästä ei ole tarpeen tehdä siksikään, että huumausaineen laitton hallussapito on poikkeuksetta rangaistavaa. Ei ole ajateltavissa, että syytetyn sallittaisiin pitää hallussaan sellaista omaisuutta, jonka hallussapidolla hän syyllistyisi rikokseen. Säännös koskisi käytännössä sitä huumausainetta, joka on löydetty ja saatu takavarikkoon.

Olenainen menettämisseuraamuksen supistus nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna olisi se, ettei huumausaineen arvoa enää voitaisi tuomita menetetyksi. Tämä merkitsisi sitä, että syytetyn käyttämän huumausaineen arvoa ei tuomittaisi menetetyksi. Arvon menetetyksi tuomitsemista ei tällaisissa tapauksessa voi perustella turvaamistoimenpiteen näkökulmasta, vaan sillä on puhtaasti rankaisullinen tehtävä. Menettämisseuraamus ei tulisi kyseeseen myöskään sellaisen huumausaineen osalta, jonka tekijä on vastikkeetta luovuttanut toisten käytettäväksi. Huumausaineen levittämisen osalta riittävää on, että tekijän rikoksella saama hyöty tuomitaan menetetyksi. Siltä, joka on ostanut huumausainetta ja myynyt sitä voitolla edelleen, tuomittaisiin menetetyksi myynnillä saatu voitto rikoksen tuottamana hyötynä. Samoin huumausaineen valmistajalta, joka on jo myynyt tuotteensa edelleen, tuomittaisiin menetetyksi vain myynnillä saatu hyöty, ei valmistetun aineen arvoa. Jos hän olisi luovuttanut huumausaineen korvauksetta edelleen, ei hänelle olisi syntynyt konfiskoitavaa hyötyä eikä aineen arvon menettämistä määrättäisi, koska sitä ei turvaamistoimenpiteen näkökulmasta tarvittaisi.

Eräissä rikoslakiprojektin ehdotuksesta han-

kituissa lausunnoissa vastustettiin tätä ehdotusta sillä perusteella, että se saattaisi rikoksenteikijät eri asemaan sen mukaan, missä vaiheessa rikos paljastuu. Rikoksenteikijä, jolta huumausaine saadaan takavarikoiduksi, menettäisi huumausaineen, minkä lisäksi hän olisi kärsinyt taloudellisen menetyksen maksettuaan aineen hinnan sen myyjälle. Sitä vastoin sellaiselta rikoksenteikijältä, joka olisi jo ehtinyt levittää aineen edelleen, tuomittaisiin menetetyksi vain saatu hyöty, ei aineen arvoa. Nämä vastaväitteet pitävät sinänsä paikkansa. Niissä ei kuitenkaan ole otettu huomioon konfiskaation perusteita: huumausaineen konfiskoimisen perusteena on aineen vaarallisuus ja sen levittämisen estäminen, hyötykonfiskaatiolla taas pyritään estämään rikoksella rikastuminen. Esimerkiksi levitetyn huumausaineen arvon menettämistä ei voida perustella kummallakaan näistä näkökohdista.

Wienin yleissopimus velvoittaa sopimusvaltiot konfiskoimaan myös rikosentekovälineet. Sopimuksen määräykset ovat ehdottomia, kun taas rikoslain 2 luvun 16 §:n 3 momentin yleissäännös rikosentekovälineen menettämisestä jättää asian tuomioistuimen harkintaan. Siksi huumausainerikosten tekovälineiden konfiskaatiosta tarvitaan erillinen säännös.

Menettäväksi tuomittaisiin 2 momentin 1 kohdan mukaan rikoksen tekemiseen käytetyt välineet, tarvikkeet tai aineet. Niillä tarkoitettaisiin samaa kuin samoilla ilmauksilla 3 ja 4 §:ssä. Säännöksen sanamuodon mukaan menettämisseuraamus kohdistuisi sekä 1 ja 2 §:ssä tarkoitetun huumausainerikoksen tekemisessä käytettyihin että 3 §:ssä ja 4 §:n 1 kohdassa tarkoitetun toiminnan kohteena olleisiin esineisiin. Tämä ilmenee osaltaan kohdan loppuosasta, jonka mukaan menetetyksi tuomittaisiin myös välineet, tarvikkeet ja aineet, jotka on hankittu rikoksen tekemistä varten. Toisin kuin rikoslain 2 luvun 16 §:n 3 momentin yleissäännös, tämä säännös ei edellyttäisi, että omaisuus on hankittu yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten. Wienin yleissopimus edellyttää myös tällaisen omaisuuden konfiskointia laajemmin kuin rikoslain yleissäännös.

Edellä mainittujen välineiden lisäksi tuomittaisiin 2 momentin 2 kohdan mukaan menetetyksi 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetut eli huumausainerikoksen edistämiseen käytetyt varat. Tämä on katsottu tarpeelliseksi mainita erikseen, jottei niiden menetetyksi tuomitsemisesta syntyisi epäselvyyttä. Rahoitukseen käytettyjen va-

rojen menettämistä vaatii myös Wienin yleissopimus. Varat olisi tuomittava menetetyksi siinäkin tapauksessa, että rahoittaminen rangaistaisiin 1 tai 2 §:n mukaan.

Selvyyden vuoksi on 2 momentin 2 kohdassa mainittu, että rahoitukseen käytetyt varat tuomitaan menetetyksi riippumatta siitä, kumman osapuolen hallussa ne ovat. Yleensä menettämisseuraamukseen tuomittaisiin varojen haltija, mutta jos tästä ei olisi saatavissa selvitystä, olisi mahdollista tuomita rahoittaja ja rahoituksen vastaanottaja yhteisvastuullisesti menettämään varat. Tässäkin tapauksessa varat tietenkin tuomittaisiin menetettäväksi vain yhteen kertaan.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin siihen, mitä rikoslain 46 luvun 9—11 §:ssä säädetään menettämisseuraamuksista säännöstelyrikosten yhteydessä. Viitatu pykälät koskevat menettämisen rajoituksia, arvon menettämistä ja menettämisseuraamuksen kohtuullistamista.

Menettämisseuraamusta ei tule kohdistaa viattomaan sivulliseen. Siksi rikosentekovälinettä ei tuomittaisi menetetyksi, jos se kuuluu kokonaan tai osittain muulle kuin rikosentekijälle, osalliselle tai sille, jonka puolesta tai suostumuksin rikos on tehty. Menettämisseuraamukseen voitaisiin kuitenkin tuomita henkilö, joka on rikoksesta tietoisena rikoksen tekemisen jälkeen vastaanottanut välineen.

Arvon menettäminen esineen sijasta koskisi vain 2 momentissa tarkoitettujen välineiden ja varojen arvoa, ei sitä vastoin itse huumausaineen arvoa, kuten 1 momentin perusteluissa on esitetty. Siksi menettämiseen tulisi ryhtyä ensinnäkin silloin, kun omaisuus kuuluu sivulliselle. Jos siis huumausainetta on salakuljetettu vuokratulla autolla, tuomittaisiin auton sijasta sen arvo menetetyksi. Toiseksi arvon menettämisseuraamus on paikallaan silloin, kun omaisuus on menettämisseuraamuksen välttämiseksi kätkeyty tai hävitetty.

Rikosentekovälineen poikkeukseton menettäminen voisi joskus johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen. Jos esimerkiksi suhteellisen pienen huumausainemäärän kuljettamiseen on käytetty arvokasta ajoneuvoa, ei sen menettämistä kaikissa tapauksissa voida pitää kohtuullisena. Siksi tuomioistuimella tulisi olla mahdollisuus jättää menettämisseuraamus tuomitsematta tai määrätä se koskemaan omaisuuden sijasta sen arvoa tai vain osaa arvosta.

Selvyyden vuoksi 4 momentissa viitattaisiin

rikoksen tuottaman hyödyn menettämistä koskevaan rikoslain 2 luvun 16 §:n yleissäännökseen.

7 §. *Toimenpiteistä luopuminen.* Toimenpiteistä luopumista koskevat yleiset säännökset on uudistettu vuoden 1991 alussa voimaan tulleilla laeilla. Rikoslain voimaannapenemisestä annetun asetuksen 15 ja 15 a §:n (301/90) nojalla syyttäjä saa jättää syytteen ajamatta muun muassa teon vähäisyyden, rikosentekijän alaikäisyyden ja oikeudenkäynnin kohtuuttomuuden tai tarkoituksettomuuden perusteella, ja tuomioistuin saa rikoslain 3 luvun 5 §:n (302/90) nojalla jättää rangaistuksen tuomitsematta samantapaisilla perusteilla. Näitä säännöksiä voidaan soveltaa myös huumausainerikoksiin. Siten esimerkiksi kokeilukäyttö tai vähäisen määrän maahantuonti voidaan jättää syyttämättä tai tuomitsematta teon vähäisyyden perusteella. Jos alaikäisen rikosentekijän katsotaan tehneen huumausainerikoksen harkitsemattomuudesta, toimenpiteistä voidaan luopua tekijän iän perusteella. Erityisesti on huumausainerikosten yhteydessä huomattava, että yleisissä toimenpiteistä luopumista koskevissa säännöksissä mainitaan oikeudenkäynnin tai rangaistuksen kohtuuttomaksi tai tarkoituksettomaksi tekävänä seikkana myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimet. Tällä perusteella voidaan huumausainerikoksesta jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta hoitoon hakeutumisen vuoksi.

Yleiset säännökset antaisivat sinänsä syyttäjille ja tuomioistuimille riittävät valtuudet toimenpiteistä luopumiseen. Nykyisen huumausainelain aikana näitä valtuuksia ei kuitenkaan ole paljon käytetty, vaan toimenpiteistä luopuminen on ollut harvinaista. Kuten yleisperusteluissa on esitetty, tämän esityksen tarkoituksena on, että pelkän käytön tapauksissa syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä sovellettaisiin, jollei sitä vastaan ole painavia syitä. Jotta tämä tavoite saavutettaisiin, lakiin on otettu erityinen säännös toimenpiteistä luopumisesta. Erityissäännöksen lisäksi voidaan soveltaa yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä, mikä on selvyyden vuoksi erikseen todettu lakiteksissä.

Säännös koskisi ensisijaisesti huumausaineen käyttöä. Käytön ohella säännös ulottuisi muuhunkin käyttöön liittyvään huumausainerikokseen, koska käyttötilanteessa olisi epäjohtomukaista rangaista käytön valmistelemiseksi tehdystä maahantuonnista, hallussapidosta tai

valmistuksesta. Muiden rikosten tulisi välittömästi liittyä tapahtuneeseen tai suunniteltuun omaan käyttöön. Esimerkiksi valmistus tai maahantuonti myyntiä varten ei kuuluisi tämän säännöksen alaan.

Toimenpiteistä luopuminen olisi mahdollinen kahdessa tilanteessa. Ensinnäkin syyte voitaisiin jättää ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Tätä harkittaessa on otettava huomioon tilanne kokonaisuudessaan. Perustilanteena olisi tapaus, jossa aikuinen yksin kotonaan käyttää itse hankkimiaan tai valmistamiaan huumeita. Myös muutaman vakiokäyttäjän yhteinen käyttö kotiloissa olisi usein rinnastettavissa yksinkäyttöön. Jos taas huumeita käytetään julkisesti tavalla, joka on omiaan johdattamaan muitakin käyttämään niitä, esimerkiksi musiikkijuhlilla tai televisiolähetyksessä, tapausta ei yleensä voitaisi jättää syyttämättä tai tuomitsematta. Yksityiskohtainen rajanveto jää lainkäyttäjän tapauksittain tehtäväksi.

Huumausaineista riippuvaisen rikoksenteikijän saaminen asianmukaiseen hoitoon on sekä hänen itsensä että yhteiskunnan kannalta tärkeää. Jos tällainen henkilö on hakeutunut hoitoon, ei syytteen nostamiseen ja sakkorangaistuksen tuomitsemiseen käytöstä ole yleensä

enää tarvetta. Siksi toimenpiteistä luopuminen olisi mahdollista myös, jos tekijä on hakeutunut hoitoon. Säännös on tarkoitettu edistämään hoitoon hakeutumista. Kyse ei olisi pakkohoidosta, vaan lähinnä pienestä palkkiosta siitä, että rikoksenteikijä hakeutuu vapaaehtoisesti hoitoon. Hoidon tulisi olla sosiaali- ja terveysviranomaisen hyväksymää. Tällä varmistettaisiin, että hoito on tarkoituksenmukaista eikä mikään näennäinen hoito voisi tulla kysymykseen.

2. Voimaantulo

Suomi on eri yhteyksissä ilmoittanut, että Wienin yleissopimus ratifioitaisiin vuoden 1992 loppuun mennessä. Sopimus tulee kunkin valtion osalta voimaan 90 päivää ratifioimisen jälkeen. Tässä esityksessä ehdotettu laki voidaan saattaa voimaan myös ennen huumausainesopimuksen ratifioimista. Takarajan lain voimaantulolle muodostaa myös ETA-sopimus, joka edellyttää rahanpesun kriminalisointia. Siksi laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentti ja 32 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä

lisätään 32 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa, uusi 2 momentti ja lukuun uusi 6 a § sekä lakiin uusi 47 luku seuraavasti:

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §

Joka tietää valtiopetoksen, maanpetoksen, murhan, tapon, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, 25 luvun 1 tai 9 a §:ssä mainitun rikoksen, rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen, 34 luvussa mainitun toisen hengelle tai terveydelle vaarallisen rikoksen taikka törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Kätkemisrikos

Kätkemisrikoksesta tuomitaan myös se, joka

- 1) ottaa vastaan, muuntaa, luovuttaa tai siirtää sellaisia varoja tai muuta omaisuutta, jonka tietää olevan rikoksella hankittua tai sen

tilalle tullutta, peittääkseen tai häivyttääkseen sen laittoman alkuperän taikka avustaakseen rikoksenteijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset tai

- 2) peittää tai häivyttää 1 kohdassa tarkoitetun omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistimet tai oikeudet taikka salaa tällaista seikkaa koskevan tiedon, jonka hän on lain mukaan velvollinen ilmoittamaan.

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla rikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava *tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

6 a §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 1 §:n 2 momentissa tarkoitettun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 2 luvun 16 §:n 4 momentissa säädetään.

47 luku

Huumausainerikoksista

1 §

Huumausainerikos

Joka laittomasti

1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee oopiumiunikkoa, kokapensasta tai hampppua käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena,

2) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,

3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta tai

4) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta taikka käyttää sitä,

on tuomittava *huumausainerikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

Törkeä huumausainerikos

Jos huumausainerikoksessa

1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

3) rikoksenteijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä,

4) aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa tai

5) levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla

ja huumausainerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä huumausainerikoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

3 §

Huumausainerikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1—3 kohdassa tarkoitetun rikoksen valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuvan välineen, tarvikkeen tai aineen, on tuomittava *huumausainerikoksen valmistelusta*

sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

4 §

Huumausainerikoksen edistäminen

Joka

1) huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää välineitä, tarvikkeita tai aineita tietäen, että niitä käytettäisiin tähän tarkoitukseen, tai

2) varoja lainaamalla tai muuten rahoittamalla edistää huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa tietäen, että rahoitus käytetään tähän tarkoitukseen,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena, *huumausainerikoksen edistämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 §

Määritelmät

Huumausaineena pidetään tässä luvussa huumausainelaisa (/) tarkoitettua huumausainetta.

Erittäin vaarallisella huumausaineella tarkoitetaan huumausainetta, jonka käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakaat vieroitusoireet.

6 §

Menettämisseuraamus

Tässä luvussa mainitun rikoksen kohteena ollut huumausaine on tuomittava valtiolle menetetyksi.

Menetetyksi on tuomittava myös

1) välineet, tarvikkeet tai aineet, joita on käytetty tässä luvussa mainitun rikoksen tekemiseen tai jotka on tähän tarkoitukseen hankittu, sekä

2) edellä 4 §:n 2 kohdassa tarkoitettut varat siinäkin tapauksessa, että teko on rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumaus-

ainerikoksena; varojen menettämiseen voidaan tuomita rahoittaja, rahoituksen vastaanottaja tai kumpikin yhteisvastuullisesti.

Edellä 2 momentissa säädettyyn menettämisseuraamukseen sovelletaan vastaavasti, mitä 46 luvun 9—11 §:ssä säädetään.

Rikoksen tuottaman hyödyn menettämisestä säädetään 2 luvun 16 §:ssä.

7 §

Toimenpiteistä luopuminen

Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa tar-

koitetusta rikoksesta voidaan sen lisäksi, mitä rikoslain voimaannpanemisesta annetussa asetuksessa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Syyte voidaan myös jättää ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä osoittaa hakeutuneensa sosiaali- ja terveysviranomaisen hyväksymään hoitoon.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 25 päivänä syyskuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentti ja 32 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä
lisätään 32 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa, uusi 2 momentti ja lukuun uusi 6 a § sekä lakiin uusi 47 luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

19 §

Joka tietää valtiopetoksen, maanpetoksen, murhan, tapon, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön tai törkeän ryöstön, 25 luvun 1 tai 9 a §:ssä mainitun rikoksen *taikka* rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen *taikka* 34 luvussa mainitun toisen hengelle tai terveydelle vaarallisen rikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

19 §

Joka tietää valtiopetoksen, maanpetoksen, murhan, tapon, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, 25 luvun 1 tai 9 a §:ssä mainitun rikoksen, rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen, 34 luvussa mainitun toisen hengelle tai terveydelle vaarallisen rikoksen *taikka törkeän huumausainerikoksen* olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

32 luku

Kätkemisrikoksista

1 §

Kätkemisriko.

Kätkemisrikoksesta tuomitaan myös se, joka

1) ottaa vastaan, muuntaa, luovuttaa tai siirtää sellaisia varoja tai muuta omaisuutta, jonka tietää olevan rikoksella hankittua tai sen tilalle tullutta, peittääkseen tai häivyttääkseen sen laitoman alkuperän *taikka* avustaa rikosten tekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraukset tai

2) peittää tai häivyttää 1 kohdassa tarkoitetun omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet

Voimassa oleva laki

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:ssä tarkoitetulla rikoksella saatua omaisuutta taikka muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava *tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Huumausainelaki

(41/72)

1 §

Huumausaineella tarkoitetaan tässä laissa Suomea sitovan kansainvälisen huumausainesopimuksen alaisia aineita ja valmisteita *sekä sen mukaan kuin asetuksella säädetään myös muita aineita, joilla on huumaava tai siihen rinnastettava vaikutus.*

Asetuksella voidaan kieltää 1 momentissa tarkoitettujen aineiden ja valmisteiden maahan-tuonti, maastavienti, valmistus ja kauppa sekä antaa muita huumausaineiden väärinkäytön ehkäisemiseksi tarpeellisia, näitä aineita ja valmisteita koskevia määräyksiä.

Huumausaineista, jotka ovat apteekkitavaroita, on lisäksi voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

2 §

Joka luvottomasti valmistaa tai valmistuttaa, kuljettaa, kaupaksi tarjoaa, ostaa, myy, välittää tai muulla tavoin levittää huumausainetta tai

Ehdotus

tai oikeudet taikka salaa tällaista seikkaa koskevan tiedon, jonka hän on lain mukaan velvolinen ilmoittamaan.

4 §

Tuottamuksellinen kätkemisrikos

Joka hankkii, ottaa huostaansa tai välittää toiselta 1 §:n 1 momentissa tarkoitetulla rikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavoin ryhtyy sellaiseen omaisuuteen, vaikka hänellä on syytä epäillä, että omaisuus on tällä tavalla saatu, on tuomittava *tuottamuksellisesta kätkemisrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

6 a §

Menettämisseuraamus

Omaisuus, joka on ollut 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 2 luvun 16 §:n 4 momentissa säädetään.

47 luku

Huumausainerikoksista

(Ks. 5 §:n 1 mom. ja uusi huumausainelaki)

(Sijoitetaan uuteen huumausainelakiin)

(Sijoitetaan uuteen huumausainelakiin)

1 §

Huumausainerikos

Joka *laittomasti*

1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee oopiumiunikkoa, kokapen-

Voimassa oleva laki

sitä yrittää taikka pitää huumausainetta hallussaan tai käyttää sitä taikka luovuttaa lääkemääräyksen tai muun huumausaineen saantiin oikeuttavan asiakirjan, on tuomittava huumausainerikoksesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

3 §

Jos 2 §:ssä tarkoitettussa teossa on kysymys suuremmassa laajuudessa tai ammattimaisesti harjoitetusta toiminnasta taikka erityisen vaarallisesta tai vahingollisesta huumausaineesta tai huomattavan suuresta määrästä huumausainetta ja tekoa on edellä mainituissa tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksenteijä tuomittava törkeästä huumausainerikoksesta kuritushuoneeseen enintään kymmeneksi vuodeksi tai vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi.

4 §

Joka 3 §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemistä varten hankkii siihen tarvittavia välineitä taikka sanotussa tarkoituksessa luovuttaa, välittää tai ottaa vastaan rahaa tai tavaraa, on tuomittava törkeän huumausainerikoksen valmistelusta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

5 §

Joka luvottomasti tuo maahan tai vie maasta huumausainetta taikka sitä yrittää, on tuomittava huumausaineen salakuljetuksesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Ehdotus

sasta tai hammppua käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena,

2) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,

3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta tai

4) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta taikka käyttää sitä,

on tuomittava huumausainerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

Törkeä huumausainerikos

Jos huumausainerikoksessa

1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

3) rikoksenteijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä,

4) aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa tai

5) levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla

ja huumausainerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä huumausainerikoksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

3 §

Huumausainerikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1—3 kohdassa tarkoitettun rikoksen valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveluvan välineen, tarvikkeen tai aineen, on tuomittava huumausainerikoksen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(Ks. myös 4 §)

(Jää pois, ks. 1 ja 2 §)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos 1 momentissa tarkoitettussa teossa on kysymys suuremmassa laajuudessa tai ammattimaisesti harjoitetusta toiminnasta taikka erityisen vaarallisesta tai vahingollisesta huumausaineesta tai huomattavan suuresta määrästä huumausainetta ja tekoa on edellä mainituissa tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksentekijä tuomittava törkeästä huumausaineen salakuljuksesta kuritushuoneeseen enintään kymmeneksi vuodeksi tai vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi.

4 §

Huumausainerikoksen edistäminen

Joka

1) huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavienttiä varten valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää välineitä, tarvikkeita tai aineita tietäen, että niitä käytettäisiin tähän tarkoitukseen, tai

2) varoja lainaamalla tai muuten rahoittamalla edistää huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa tietäen, että rahoitus käytetään tähän tarkoitukseen,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena, **huumausainerikoksen edistämisestä** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

5 §

Määritelmät

Huumausaineena pidetään tässä luvussa huumausainelaissa (/) tarkoitettua huumausainetta.

Erittäin vaarallisella huumausaineella tarkoitetaan huumausainetta, jonka käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet.

6 §

Joka muulla kuin 2—5 §:ssä tarkoitettulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, on tuomittava, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta, huumausainerikkomuksesta sakkoon.

(Kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Tässä laissa mainitun rikoksen kohteena ollut huumausaine on tuomittava valtiolle menetetyksi. *Jos huumausaine on siirtynyt toiselle taikka hukattu tai hävitetty, on sen arvo kokonaan tai osaksi tuomittava menetetyksi.*

Menetetyksi on tuomittava myös rikoksenteijälle tai sille, jonka puolesta tai hyväksi hän on toiminut, kuuluva moottoriajoneuvo tai muu kuljetusväline, jolla on arvoltaan tai määrältään pääasiallisena lastina luvattomasti kuljetettu tai yritetty kuljettaa huumausainetta tai jota pääasiassa on käytetty huumausaineen luvaton kuljettamista tarkoittavaan matkaan, ei kuitenkaan, milloin kuljetettu tai kuljetettavaksi aiottu ainemäärä on ollut niin vähäinen, että menetetyksi tuomitsemista olisi pidettävä kohtuuttomana. Jos mainitulla tavalla käytettyä kuljetusvälinettä ei voida tuomita omistajaltaan menetetyksi, on sen arvo vastaavasti tuomittava menetetyksi.

Sen lisäksi, mitä edellä tässä pykälässä on säädetty, on noudatettava, mitä rikoslaisissa on säädetty rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn sekä rikoksen tekemiseen käytetyn taikka yksinomaan tai pääasiallisesti rikoksen tekemistä varten valmistetun tai hankitun esineen tai omaisuuden menetettäväksi tuomitsemisesta.

8 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todistettavasti hävittää tai hävityttää sellaisen 7 §:ssä tarkoitetun huumausaineen, esineen tai muun omaisuuden, joka voidaan takavarikoida, jos on todennäköistä, että tuo huumausaine tai muu omaisuus tulitaisiin tuomitsemaan valtiolle menetetyksi, eikä sillä ole huomattavaa arvoa.

9 §

Joka syyllistyy kahteen tai useampaan tässä laissa mainituista rikoksista siten, että kukin rikos koskee samaa erää huumausainetta tai sen osaa, on tuomittava, jollei jokin näistä rikoksista jo sisälly toiseen, kaikista rikoksista yhteen rangaistukseen sen lainkohdan säättämissä rajoissa, joissa on säädetty ankarin rangaistus.

6 §

Menettämisseuraamus

Tässä luvussa mainitun rikoksen kohteena ollut huumausaine on tuomittava valtiolle menetetyksi.

Menetetyksi on tuomittava myös

1) välineet, tarvikkeet tai aineet, joita on käytetty tässä luvussa mainitun rikoksen tekemiseen tai jotka on tähän tarkoitukseen hankittu, sekä

2) edellä 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetut varat siinäkin tapauksessa, että teko on rangaistava huumausainerikoksena tai törkeänä huumausainerikoksena; varojen menettämiseen voidaan tuomita rahoittaja, rahoituksen vastaanottaja tai kumpikin yhteisvastuullisesti.

Edellä 2 momentissa säädettyyn menettämisseuraamukseen sovelletaan vastaavasti, mitä 46 luvun 9—11 §:ssä säädetään.

Rikoksen tuottaman hyödyn menettamisestä säädetään 2 luvun 16 §:ssä.

(Sijoitetaan uuteen huumausainelakiin)

(Kumotaan)

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

7 §

Toimenpiteistä luopuminen

Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa tarkoitusta rikoksesta voidaan sen lisäksi, mitä rikoslain voimaannpanemisesta annetussa asetuksessa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jollei teko olosuhteet huomioon ottaen ollut omiaan heikentämään yleistä lainkuuliaisuutta. Syyte voidaan myös jättää ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä osoittaa hakeutuneensa sosiaali- ja terveysviranomaisen hyväksymään hoitoon.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____*